II

(Niet-wetgevingshandelingen)

BESLUITEN

BESLUIT VAN DE COMMISSIE

van 29 september 2010

Betreffende steunmaatregel C 32/09 (ex NN 50/09) van Duitsland voor de herstructurering van Sparkasse KölnBonn

(Kennisgeving geschied onder nummer C(2010) 6470)

(Slechts de tekst in de Duitse taal is authentiek)

(Voor de EER relevante tekst)

(2011/526/EU)

DE EUROPESE COMMISSIE,

Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name artikel 108, lid 2,

Gezien de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, en met name artikel 62, lid 1, onder a),

Na de lidstaten en andere belanghebbenden overeenkomstig de voornoemde artikelen te hebben aangemaand hun opmerkingen te maken [1],

Overwegende hetgeen volgt:

1. PROCEDURE

(1) Duitsland heeft de steunmaatregelen op 21 oktober 2009 bij de Commissie aangemeld.

(2) In haar besluit van 4 november 2009 [2] (hierna „besluit tot inleiding van de procedure" genoemd) kwam de Commissie tot de voorlopige conclusie dat de herkapitalisatiemaatregelen ten gunste van Sparkasse KölnBonn (hierna ook „de spaarbank" genoemd) staatssteun vormen, en betwijfelde de Commissie dat de maatregelen ten faveure van Sparkasse overeenkomstig artikel 107, lid 3, VWEU met de interne markt verenigbaar kunnen worden verklaard. Voorts verzocht de Commissie Duitsland een herstructureringsplan in te dienen.

(3) Bij de bekendmaking van het besluit tot inleiding van de procedure in het *Publicatieblad van de Europese Unie* op 6 januari 2010 werden de belanghebbenden uitgenodigd hun opmerkingen kenbaar te maken.

(4) Op 11 februari 2010 heeft Duitsland het herstructureringsplan voor Sparkasse KölnBonn voorgelegd, dat in de periode december 2009 tot september 2010 het voorwerp van verschillende bijeenkomsten en telefonische vergaderingen was.

(5) Op 15 januari 2010, op 10, 12 en 24 februari 2010, op 10 en 26 maart 2010, op 21 en 28 mei 2010, op 8 en 11 juni 2010, op 23 juli 2010 en op 10 en 23 augustus 2010 heeft Duitsland verdere informatie en bijgewerkte gegevens met betrekking tot het herstructureringsplan verstrekt. De definitieve versie van het herstructureringsplan werd op 1 september 2010 ingediend.

2. BESCHRIJVING VAN DE BEGUNSTIGDE FINANCIËLE INSTELLING

(6) Sparkasse KölnBonn is een Duitse spaarbank, die in 2005 is ontstaan uit de fusie van Stadtsparkasse Köln en Sparkasse Bonn, waarvan de respectieve „Träger" (een voor de spaarkas verantwoordelijke overheidsinstantie) (hierna ook „de aandeelhouders" genoemd) de stad Keulen en de de stad Bonn waren. Indirect bezit de stad Keulen een belang van 70 %, de stad Bonn een aandeel van 30 % in de nieuwe financiële instelling. Sinds de fusie is het Zweckverband Sparkasse KölnBonn (samenwerkingsverband Sparkasse KölnBonn) (hierna „Zweckverband" genoemd) de „Träger" van de spaarbank. Het Zweckverband is een publiekrechtelijk lichaam (Körperschaft des öffentlichen Rechts) waarin de stad Keulen een belang van 70 % en de stad Bonn een belang van 30 % heeft.

(7) Eind 2008 was Sparkasse KölnBonn de op één na grootste spaarbank van Duitsland met een balanstotaal van 31 miljard EUR. Sparkasse KölnBonn had destijds een rating Aa2 van Moody's, die op 15 maart 2010 werd verlaagd naar A1.

[1] Besluit van de Commissie betreffende steunmaatregel C 32/09 (ex NN 50/09) — Herstructurering van de Sparkasse KölnBonn (PB C 2 van 6.1.2010, blz. 13).

[2] Zie voetnoot 1.

(8) De spaarbank verricht bancaire diensten voor particulieren (Privatkundengeschäft) en ondernemingen (Firmenkundengeschäft). Bovendien ontplooit de spaarbank op regionaal niveau activiteiten op het gebied van projectfinanciering, op de kapitaalmarkten en andere onderdelen van de financiële sector, zoals vermogensbeheer.

(9) De spaarbank is uitsluitend actief in de economische regio Keulen-Bonn, waar de bank in 2008 wat deposito's van particuliere klanten betreft een marktaandeel van [30-35] (*) % had, terwijl in hetzelfde jaar het marktaandeel bij de kredietverlening aan particulieren [20-25] % en bij de kredietverlening aan ondernemingen [15-20] % bedroeg ([3]).

3. DE STEUNMAATREGELEN

(10) Het kapitaal van Sparkasse KölnBonn werd versterkt met in totaal 650 miljoen EUR, en wel door:

i) de uitgifte van winstbewijzen (*Genussrechte*) eind 2008, en

ii) een stille deelneming (*Stille Einlage*) begin 2009.

3.1. Winstbewijzen

(11) In december 2008 heeft Rheinische Sparkassen-Förderungsgesellschaft winstbewijzen op naam ter waarde van 300 miljoen EUR van de spaarbank verworven (in twee tranches van 150 miljoen EUR).

(12) De Rheinische Sparkassen-Förderungsgesellschaft (hierna „Förderungsgesellschaft" genoemd) is een volle dochteronderneming van de spaarbankengroep Rheinischer Sparkassen- und Giroverband (hierna „RSGV" genoemd). De RSGV is een publiekrechtelijk lichaam dat als koepelorganisatie (Dachverband) van de in het Rijnland gevestigde spaarbanken fungeert en dat de spaarbanken, en daarmee uiteindelijk ook de publiekrechtelijke lichamen en hun (publieke) aandeelhouders, vertegenwoordigt. De bedrijfsdoelstelling van de Förderungsgesellschaft is volgens haar statuten de ondersteuning van de spaarbanken die zijn aangesloten bij de RSGV. De Förderungsgesellschaft mag het kapitaal van de spaarbanken alleen ten behoeve van de bevordering van de kredietverleningsactiviteiten versterken en mag daartoe kredieten opnemen.

(13) De winstbewijzen hebben een coupon van 8 % en een looptijd tot en met 31 december 2013. Uit oogpunt van het bankentoezicht moeten de winstbewijzen worden beschouwd als Tier-2-kapitaal (aanvullend vermogen).

(14) De winstbewijzen participeren het verlies op jaarbasis (Jahresfehlbetrag) overeenkomstig de verhouding tussen de waarde van de winstbewijzen en de waarde van het overige eigen vermogen dat verlies absorbeert. Voor de winstbewijzen geldt een […] nabetalingsrecht, dat wil zeggen dat achterstallige winstuitkeringen maximaal [2 tot 6] jaar na het einde van de looptijd alsnog moeten worden uitbetaald. Dit geldt ook voor betalingen ter aanvulling van het eventueel op grond van verliesneming verminderde nominale bedrag van de winstbewijzen.

(15) Ter financiering van de winstbewijzen heeft de Förderungsgesellschaft twee kredieten opgenomen bij […]. Voor deze kredieten wordt gedurende de looptijd van de winstbewijzen een vaste jaarlijkse rente van [4-5]% berekend. De RSGV staat tegenover […] borg voor deze kredieten; hiervoor ontvangt de RSGV van de Förderungsgesellschaft een garantievergoeding van [1,8-2,5] %.

3.2. Stille deelneming

(16) Op 2 januari 2009 en 27 februari 2009 werden tussen de spaarbank en het Zweckverband overeenkomsten gesloten over de oprichting van een stille vennootschap (Stillen Gesellschaft) ter waarde van 350 miljoen EUR; de eerste tranche van 300 miljoen EUR werd op 2 januari 2009, de tweede tranche van 50 miljoen EUR op 1 april 2009 uitbetaald. Een stille deelneming is een structuur waarbij de kapitaalverstrekker geen stemrecht verwerft, maar een vergoeding ontvangt. De stille deelneming geldt voor onbepaalde tijd en staat bij de spaarbank als Tier-1-kapitaal (kernvermogen) in de boeken. De stille deelneming wordt aangehouden door het Zweckverband.

(17) Ter financiering van de stille deelneming heeft het Zweckverband voor de eerste tranche een krediet van 300 miljoen EUR opgenomen. Dit krediet wordt voor 50 % door […] en voor 50 % door […] verstrekt. Het Zweckverband betaalt hiervoor een vergoeding van [0,7-1,1] % boven het 12-maands Euribor-tarief. De tweede tranche van 50 miljoen EUR werd geherfinancierd met een krediet van […] waarvoor een vergoeding van [0,7-1,1] % boven het Euribor-tarief wordt betaald. Voor het krediet van het Zweckverband werden door de stad Keulen en de stad Bonn geen bijzondere zekerheden gesteld. Volgens de statuten van het Zweckverband zijn beide steden echter onbeperkt aansprakelijk voor de verplichtingen aangegaan door het Zweckverband.

(18) De spaarbank betaalt voor de stille deelneming een vergoeding van 7,25 % boven het 12-maands Euribor-tarief. De hoogte van deze vergoeding werd vastgesteld na inwinning van een fairness opinion bij de Deutsche Bank. De uitkering van de vergoedingen is afhankelijk van winst over het boekjaar en blijft uit indien de spaarbank in het betrokken jaar geen winst boekt. De betaling van de vergoeding is uitgesloten indien het aandeel van het eigen vermogen op het tijdstip waarop de vergoeding verschuldigd is, minder dan 9 % bedraagt en de betaling tot een (hoger) verlies over het betreffende boekjaar zou leiden. Ingeval van niet-uitkering van de vergoeding voor de stille deelneming is de spaarbank niet verplicht tot nabetaling van de niet-uitgekeerde bedragen. Bovendien deelt de stille deelneming evenredig aan het totale verliesabsorberende kapitaal in een eventueel verlies over het boekjaar.

(*) Bedrijfsgevoelige informatie.

([3]) Het aandeel van Sparkasse KölnBonn in de Duitse banksector als geheel is gering.

4. HET HERSTRUCTUREREINGSPLAN

(19) Het herstructureringsplan voorziet in de ontwikkeling van Sparkasse KölnBonn tot een regionaal opererende Vertriebssparkasse conform het in de statuten vastgelegde bedrijfsmodel. De financiële instelling zal zich concentreren op de voor een retailbank kenmerkende dienstverlening aan traditionele doelgroepen, d.w.z. particulieren en het mkb, zich terugtrekken uit activiteiten zoals handel voor eigen rekening en beleggingen in gestructureerde producten, en dochterondernemingen af te stoten die niet tot haar kernactiviteiten behoren. Daarnaast zal de spaarbank haar beheerskosten aanzienlijk verminderen.

4.1. Beschrijving van het herstructureringsplan

(20) De spaarbank zal zich gaan concentreren op in de economische regio Keulen-Bonn gevestigde klanten in de segmenten particulieren, private banking, het mkb, ondernemingen en institutionele klanten. In het segment ondernemingen zal de spaarbank zich concentreren op klanten met een jaaromzet beneden de 250 miljoen EUR.

(21) De spaarbank zal haar grootste kredietrisico's verminderen door onder meer kredietlijnen te verlagen, aanvullende zekerheden te verlangen en kredietrisicotransacties met andere financiële instellingen te beperken. In het segment ondernemingen heeft de spaarbank haar blootstelling reeds met 551,5 miljoen EUR weten te verminderen; tegen eind 2013 moet de oorspronkelijke kredietblootstelling ter hoogte van 2,8 miljard EUR (in 2008) met nog eens [0,9-1,1] miljard EUR verlagen. Bovendien wordt beoogd om tegen eind 2013 met behulp van dezelfde eigen vermogensinstrumenten (zie bijlage I, punt 4) het bedrag van bij overheidsinstellingen buiten de regio Keulen-Bonn uitstaande kredieten ter hoogte van [0,8-0,9] miljard EUR te verminderen.

(22) De spaarbank heeft de handel voor eigen rekening inmiddels gereduceerd van oorspronkelijk 550 miljoen EUR tot thans [20-23] miljoen EUR en is voornemens deze transacties volledig te staken. De spaarbank zal in de toekomst geen transacties voor eigen rekening meer uitvoeren en overweegt om de status van instelling met een handelsportefeuille (Handelsbuchinstitut) op te geven en de nog resterende activiteiten voor eigen rekening af te wikkelen in het kader van de beleggingsportefeuille (Anlagebuch). Deze transacties worden beperkt tot bepaalde producten en mogen een dagelijks kredietrisico van een bepaalde hoogte niet overschrijden (marktrisico < [3-5] miljoen EUR; zie bijlage I, punt 2).

(23) Een van de hoofdoorzaken van de verliezen die de spaarbank in 2008 heeft geleden, waren haar beleggingen in zogeheten ABS- en Strategic Asset Allocation (SAA)-portefeuilles. Bij de aankoop van ABS-portefeuilles verwierf de spaarbank geografisch gediversifieerde [4] en grotendeels van een AAA-rating voorziene activa, zoals RMBS [5], CDO [6], CMBS [7], ABS [8] en CLO [9]. Eind 2007 had de ABS-portefeuille in de jaarrekening van de spaarbank een boekwaarde van 1,05 miljard EUR. De SAA-portefeuille is een via speciale fondsen beheerd gediversifieerd effectenvermogen, onder meer bestaand uit internationale deelnemingen, REIT's [10] en obligaties (ook in de activaklassen high yield (hoogrentende effecten) en emerging markets). Eind 2007 vertegenwoordigde deze portefeuille in de jaarrekening van de spaarbank een boekwaarde van 2,2 miljard EUR. Ondanks het feit dat de spaarbank zich inspande voor een brede spreiding van haar ABS- en SAA-portefeuilles, leidde de financiële crisis tot duidelijke waardeverminderingen van deze activa. In 2008 moest de spaarbank afschrijvingen ter waarde van 249 miljoen EUR [11] doen, die grotendeels te wijten waren aan deze beide portefeuilles; in 2007 waren reeds afschrijvingen van 108 miljoen EUR nodig.

(24) Volgens het herstructureringsplan voor de spaarbank passen de ABS- en SAA-portefeuilles niet bij het risicoprofiel van een traditionele Vertriebssparkasse en de nieuwe strategische concentratie op haar kernactiviteiten. Derhalve heeft de spaarbank besloten deze beleggingen tegen 2014 volledig af te stoten dan wel in te krimpen. In maart 2008 heeft de spaarbank haar SAA-beleggingen met de helft verminderd, om haar risicoblootstelling te beperken. Door verdere afstotingen in 2009 kon de SAA-portefeuille tot 468 miljoen EUR worden verlaagd (per 30 september 2009). De impact van de resterende ABS-portefeuille (met een nominale waarde van 970 miljoen EUR per 30 september 2009) op de jaarbalans van de spaarbank kon in 2010 door passende risicovoorzieningen en risicoafdekking worden opgevangen. Er wordt beoogd de rest van de portefeuille in de jaren [2012-2014] af te stoten.

(25) De spaarbank heeft een begin gemaakt met de uitvoering van een omvangrijk programma voor kostenverlaging, dat onder meer voorziet in een inkrimping van het personeelsbestand, de optimalisering van interne procedures en — tegen medio 2011 — de sluiting van 22 van de in totaal 131 filialen. Op deze manier wordt beoogd de beheerskosten tegen 2014 geleidelijk met [5-8] % te verminderen [12].

(26) Duitsland zegt toe dat de spaarbank beperkingen met betrekking tot couponbetalingen (bijlage I, punt 7) en reclame (bijlage I, punt 9), een verbod op acquisities

[4] Eind september 2009 was 64 % van het totale volume van ABS-portefeuilles belegd in Duitsland en andere Europese landen, tegenover 17 % in de VS.

[5] Residential mortgage-backed securities: effecten die door een pool van particuliere hypotheekleningen zijn gedekt.

[6] Collateral debt obligation: effecten die door een kredietportefeuille (een pool van zakelijke en/of particuliere kredieten) gedekt zijn.

[7] Commercial mortgage-backed securities: effecten met bedrijfshypotheken als onderpand.

[8] Asset-backed securities: door activa gedekte effecten.

[9] Collateralized loan obligation: effecten die door een kredietportefeuille gedekt zijn.

[10] Real estate investment trusts.

[11] In 2008 werd op de ABS-portefeuille een bedrag van 104,5 miljoen EUR afgeschreven.

[12] Hierbij is rekening gehouden met prijs- en loonsverhogingen.

(bijlage I, punt 8) en een verbod op prijsleiderschap zal naleven. Het verbod op prijsleiderschap houdt in dat de spaarbank tot eind 2014 voor deposito's en woningfinanciering geen voordeligere tarieven mag aanbieden dan de concurrent met de voordeligste tarieven onder de tien grootste concurrenten (gerekend naar marktaandeel op de desbetreffende markt in de economische regio Keulen-Bonn wat betreft deposito's en gerekend naar marktaandeel qua nieuw gesloten overeenkomsten in de Bondsrepubliek Duitsland wat betreft de woningfinanciering, zie bijlage I, punt 5).

4.2. **Herstructurering van de dochterondernemingen**

(27) De spaarbank wil het aantal dochterondernemingen met een derde terugbrengen. De boekwaarde van de verbonden ondernemingen beliep in de jaarrekening van de spaarbank 635 miljoen EUR per 31 december 2008; tot eind 2009 werden bedrijfsonderdelen ter waarde van [20-40] miljoen EUR afgesloten of geliquideerd, terwijl de afstoting van verdere onderdelen ter waarde van [180-250] miljoen EUR gepland is. Al naargelang de aard van de betrokken dochterondernemingen heeft de spaarbank hierbij twee doelen op het oog. Ten eerste is het de bedoeling om door de afstoting van niet tot de kernactiviteiten van de spaarbank behorende dochterondernemingen ([13]), die bij regionale ontwikkelingsprojecten, gemeentelijke projecten of projecten in de sociale woningbouw zijn betrokken, het kredietrisico en de kwetsbaarheid van de spaarbank te verminderen. Ten tweede wordt beoogd om met de winst verkregen uit de verkoop van deelnemingen die slechts indirect met de bedrijfsactiviteiten van de moederonderneming te maken hebben, de herstructurering van de spaarbank te financieren (zie bijlage I, punt 10). In bijlage I, punten 10 en 13, is een volledige lijst opgenomen van af te stoten dochterondernemingen.

(28) Tot deze laatste groep behoren onder meer deelnemingen in de ondernemingen RW Holding AG, S ProFinanz Versicherungsmakler GmbH, Schufa Holding AG en neue leben Pensionsverwaltung AG. Deze deelnemingen zijn reeds afgestoten en hebben in totaal rond [25-35] miljoen EUR opgeleverd.

(29) Voor een aantal dochterondernemingen met een verkoopwaarde van rond [70-100] miljoen EUR verwacht de spaarbank dat op grond van het karakter ervan slechts weinig belangstelling bij particuliere kopers zal bestaan. Dit vooral omdat het merendeels om kleine ondernemingen gaat die in samenwerking met de stad Keulen activiteiten ontplooien in de sociale woningbouw en regionale ontwikkeling of waarvan de aandeelhoudersstructuur al in sterke mate wordt bepaald door de deelneming van de stad Keulen. Daarom overweegt de spaarbank om deze activiteiten aan [de stad Keulen of een aan de stad Keulen verbonden onderneming] te verkopen. De ondernemingen zouden in dat geval worden overgedragen tegen marktwaarde, vast te stellen door een onafhankelijke deskundige. De activa van de aan de stad Keulen te verkopen ondernemingen betreffen voornamelijk vastgoedactiviteiten.

(30) In het kader van de tenuitvoerlegging van de herstructureringsmaatregelen zal de spaarbank het volume van de door haar aangehouden risicogewogen activa met [2-5] miljard EUR verminderen tot [15-20] miljard EUR (d.w.z. met [15-20] %). (Hierbij is geen rekening gehouden met de groei van de kernactiviteiten tijdens de herstructureringsfase). Wanneer rekening wordt gehouden met de groei van de kernactiviteiten, komt de inkrimping van het volume risicogewogen activa in de periode tot 2014 uit op [10-15] %. De […] van Sparkasse KölnBonn wordt nominaal met [4-6] miljard EUR teruggebracht tot [20-30] miljard EUR (d.w.z. met [15-20] %). (Hierbij is geen rekening gehouden met de groei van de kernactiviteiten tijdens de herstructureringsfase). Wanneer rekening wordt gehouden met de groei van de kernactiviteiten, bedraagt de vermindering van het volume activa in het kader van de herstructureringsmaatregelen 5 %.

4.3. **Herstel van de levensvatbaarheid: basisscenario en stressscenario**

(31) Duitsland heeft een basisscenario en een stressscenario ontworpen om aan te tonen dat de spaarbank in staat is om op termijn weer rendabel te functioneren.

Basisscenario

(32) De financiële prognoses die aan het basisscenario ten grondslag liggen, zijn gebaseerd op voor Duitsland gemaakte prognoses van gespecialiseerde economische instituten. In dit scenario wordt ervan uitgegaan dat het bbp gedurende de gehele herstructureringsperiode een gematigde groei zal blijven vertonen en dat het werkloosheidscijfer tot 2011 verder zal stijgen om vervolgens langzaam te dalen. Naar verwachting zal het ongunstige, momenteel door lage rentetarieven gekenmerkte economische klimaat in 2010 verbeteren en zal deze verbetering gedurende de resterende herstructureringsperiode aanhouden.

(33) Zoals uit tabel 1 kan worden opgemaakt, zou de spaarbank volgens het basisscenario in 2010 weer rendabel functioneren en vervolgens in de periode tot 2014 gaandeweg betere financiële resultaten boeken. Voor 2014 wordt gerekend op een rendement op eigen vermogen (RoE) van [9-10] %. In figuur 1 wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste kengetallen van de spaarbank voor de jaren 2008-2014

([13]) Een van de hoofdoorzaken van de problemen van Sparkasse KölnBonn is gelegen in haar deelnemingen in projecten en dochterondernemingen die geen verband hielden met de kernactiviteiten van de spaarbank. De activiteiten van deze dochterondernemingen waren verantwoordelijk voor een groot deel van de verliezen. Om de vestiging van nieuwe bedrijven in Keulen te stimuleren, participeerde de bank in de ontwikkeling van bedrijfs- en kantoorruimte en verstrekte zij huurgaranties ter bevordering van vastgoedontwikkelingsprojecten. De spaarbank voert inmiddels nieuwe onderhandelingen over de bestaande huurgaranties en -contracten, met het doel om uit de gesloten overeenkomsten te stappen en deze activiteiten zo mogelijk over te dragen aan derden.

Tabel 1

Sparkasse KölnBonn — winst vóór belastingen 2010-2014 (basisscenario)

Scenario	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Basisscenario	– 98,8	[5-10]	[80-100]	[125-150]	[150-175]	[200-225]

Figuur 1

Kengetallen van Sparkasse KölnBonn voor 2008-2014 (basisscenario)

		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Kengetallen	**RWA** [1] **(in miljard EUR)**	20,2	19,1	[17,5-20]	[…]	[…]	[…]	[15-20]
	Tier-1-ratio [2]	6,4 % (5,5 %)	6,9 % (6,1 %)	[7-8] % ([6-7] %)	[8-9] % ([7-8] %)	[8-9] % ([7-8] %)	[8-9] % ([7-8] %)	[8-10] % ([8-9] %)
	RoE	– 13,5 %	– 6,5 %	[0-3] %	[4-6] %	[7-9] %	[7-9] %	[9-10] %
	CIR	73,0 %	70,0 %	[65-75] %	[60-70] %	[55-65] %	[50-60] %	[50-60] %
	FTE	3 824	3 672	[3 500-3 750]	[3 250-3 500]	[3 000-3 250]	[3 000-3 250]	[2 750-3 000]

[1] Deze cijfers over risicogewogen activa hebben uitsluitend betrekking op Sparkasse KölnBonn.
[2] Tier-1-ratio voor Sparkasse KölnBonn; de cijfers tussen haakjes hebben betrekking op het concern; CIR: cost income ratio; FTE: fulltime-equivalent (personeelssterkte).

Stressscenario en gevoeligheidsanalyse

(34) Volgens het stressscenario wordt er in de macro-economische aannames van uitgegaan dat de financiële crisis tot 2011 zal aanhouden en dat zich in 2012 een lichte opleving van de conjunctuur zal voordoen. In het stressscenario wordt verondersteld dat het klimaat van lage rente twee jaar langer zal aanhouden dan in het basisscenario aangenomen.

(35) Volgens het stressscenario wordt verwacht dat de spaarbank in 2012 weer rendabel zal functioneren en dat zij vervolgens tot 2014 gaandeweg betere financiële resultaten zal boeken Voor 2014 wordt gerekend op een rendement op eigen vermogen (RoE) van [10-12,5] %. Volgens het stressscenario zullen de kapitaalratio's van de spaarbank en de geconsolideerde groep als geheel gedurende de volledige herstructureringsfase duidelijk boven de in de prudentiële voorschriften vastgestelde drempels liggen. Tabel 2 en figuur 2 geven een overzicht van de belangrijkste kengetallen van Sparkasse KölnBonn voor de jaren 2008-2014 volgens het stressscenario.

Tabel 2

Sparkasse KölnBonn - winst vóór belastingen 2010-2014 (stressscenario)

Scenario	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Stressscenario	– 98,8	– [125-150]	– [25-50]	[50-75]	[125-150]	[175-200]

Figuur 2

Kengetallen van Sparkasse KölnBonn voor 2008-2014 (stressscenario)

		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Kengetallen	**RWA** [1] **(in miljard EUR)**	20,2	19,1	[17-20]	[17-19]	[17-19]	[17-19]	[16-18]
	Tier-1 ratio [2]	6,4 % (5,5 %)	6,9 % (6,1 %)	[6-7] % ([5-6])	[6-7] % ([6-7])	[6-7] % ([6-7])	[6-7] % ([6-7])	[7-8] % ([6-7])

		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Kengetallen	**RoE**	– 13,5 %	– 6,5 %	– [8-9] %	– [1-3] %	[3-5] %	[8-10] %	[10-12] %
	CIR	73,0 %	70,0 %	[70-75] %	[65-70] %	[60-65] %	[55-60] %	[50-55] %
	FTE	3 824	3 672	[3 500-3 750]	[3 250-3 500]	[3 000-3 250]	[3 000-3 250]	[2 750-3 000]

([1]) Deze cijfers over risicogewogen activa hebben uitsluitend betrekking op Sparkasse KölnBonn.
([2]) Tier-1-ratio voor Sparkasse KölnBonn; de cijfers tussen haakjes hebben betrekking op het concern; CIR: cost income ratio; FTE: fulltime-equivalent (personeelssterkte).

(36) Aangezien de inkomsten van de spaarbank het sterkst te lijden hebben onder de momenteel lage korte rente, werd een tweede gevoeligheidsanalyse van de rentetarieven uitgevoerd (scenario 1: stijging van de rentecurve met 100 basispunten; scenario 2: daling van de rentecurve met 50 basispunten). De analyse heeft bevestigd dat een verdere stijging van de rentetarieven een positief effect zou hebben op de rendabiliteit van de spaarbank, terwijl dalende rentetarieven de rendabiliteit zouden aantasten. Zo zou een lineaire verlaging van de korte rente met 50 basispunten tot een vermindering van de winst met [20-25] miljoen EUR per jaar leiden. Al met al komt uit de door Duitsland voorgelegde gevoeligheidsanalyse naar voren dat de spaarbank niet bijzonder gevoelig is voor grotere renteschokken.

4.4. **Corporate governance**

(37) Uit de door Duitsland verstrekte gegevens blijkt dat de politiek gemotiveerde beleggingen die tot de problemen van de spaarbank hebben bijgedragen, te wijten waren aan besluiten die in de periode 1997-2004, d.w.z. vóór het samengaan in 2005 van de Stadtsparkasse Köln en de Sparkasse Bonn tot de huidige spaarbank, waren genomen en op een ander wettelijk kader waren gebaseerd, dat vooral door het Sparkassengesetz Nordrhein-Westfalen bepaald werd ([14]). Inmiddels heeft de spaarbank verbeteringen ingevoerd op het gebied van corporate governance.

(38) Vanwege de structurele wijzigingen die na de fusie van de beide spaarbanken in 2005 bij de „Träger" nodig werden, is voor belangrijke besluiten bij het Zweckverband een gekwalificeerde meerderheid van stemmen van de aandeelhouders vereist. De gekwalificeerde meerderheid werd vastgesteld op 85 %, d.w.z. op een percentage dat hoger ligt dan elk van de afzonderlijke deelnemingen van de betrokken steden.

(39) De organen van de spaarbank werden qua aantal en omvang gereduceerd. Zo werden onder meer de raad van commissarissen (Verwaltungsrat) en de raad van bestuur (Vorstand) aanzienlijk ingekrompen ([15]). De uit drie leden van de raad van bestuur (Vorstand) bestaande commissie inzake deelnemingen Beteiligungsausschuss - (commissie inzake deelnemingen), die bij de voormalige Stadtsparkasse Köln bevoegd was om principebesluiten over investeringen in dochterondernemingen te nemen, werd opgeheven. De verantwoordelijkheid voor het beleggingsbeleid op het gebied van deelnemingen in aandelenkapitaal, die volgens economische criteria moeten worden beoordeeld, werd overgedragen aan de raad van bestuur (Vorstand). Alle nieuwe investeringen door de spaarbank moeten bovendien door de raad van commissarissen (Verwaltungsrat) worden goedgekeurd.

(40) Rekening houdende met de gewijzigde wetgeving inzake spaarbanken (Sparkassengesetz) moest de spaarbank een risicocommissie en een auditcommissie in het leven roepen die vergaande bevoegdheden hebben. Bovendien is het wettelijk voorgeschreven dat de leden van de raad van commissarissen (Verwaltungsrat) over de nodige deskundigheid beschikken voor de beoordeling van en het toezicht op de bedrijfsactiviteiten van een spaarbank. De raad van bestuur (Vorstand) draagt de exclusieve verantwoordelijkheid voor het beheer van de spaarbank en is niet aan instructies van de raad van commissarissen (*Verwaltungsrat)* of de aandeelhouders gebonden.

(41) Naast de reeds ingevoerde verbeteringen van de corporate governance-structuur zal de spaarbank het ondernemingsbestuur (corporate governance) verder versterken door het aantal onafhankelijke ([16]) leden van de raad van bestuur (Vorstand) te verhogen van 2 naar 4 (op in totaal 18 leden). Vanaf 1 januari 2011 zal de auditcommissie uit 7 in plaats van 9 leden bestaan, de risicocommissie uit 6 in plaats van 9 leden. De Beteiligungsausschuss wordt uiterlijk eind 2011 en de Strategieausschuss - strategiecommissie uiterlijk eind 2010 opgeheven. De rol van de Beteiligungsausschuss verliest automatisch zijn betekenis naarmate de spaarbank haar dochterondernemingen grotendeels verkoopt. De taken van de Strategieausschuss worden overgenomen door de raad van bestuur (Vorstand). Tot slot worden de besluitvormingsprocedures met betrekking tot de overname van ondernemingen dusdanig gewijzigd dat de raad van bestuur (Vorstand) beslissingen over deelnemingen alleen nog unaniem kan nemen en dat beslissingen over deelnemingen met een nominale waarde vanaf [2-5] miljoen EUR alleen nog kunnen worden genomen na voorafgaande uitvoering van een due diligence-beoordeling of een doorlichting van de onderneming waarbij advies wordt ingewonnen van een onafhankelijke deskundige.

([14]) Zie http://www.wlsgv.de/download/spkg28112008.pdf voor de actuele versie van 29 november 2008.
([15]) De Vorstand telt sinds 2010 nog maar 5 leden (tegen 9 leden in 2005); de Verwaltungsrat telt 18 leden (vroeger 27).
([16]) „Onafhankelijk" betekent in dit verband dat het lid geen lid is van de gemeenteraad die hem/haar heeft benoemd.

4.5. **Hybride kapitaalinstrumenten**

(42) De spaarbank houdt bij onafhankelijke beleggers hybride kapitaal (aan cliënten uitgegeven winstbewijzen - Kundengenussscheine) aan ter waarde van 224 miljoen EUR. Volgens de mededelingen van Duitsland zijn winstbewijzen en aan cliënten uitgegeven winstbewijzen gelijkwaardig. De stille deelneming is ten opzichte van beide categorieën winstbewijzen achtergesteld. Zoals uit tabel 3 kan worden opgemaakt, zijn sinds 2008 op hybride kapitaal geen couponbetalingen meer gedaan. In 2008 en 2009 namen de winstbewijzen met een bedrag van 57,4 miljoen EUR deel in de verliezen. De stille deelneming en de aan cliënten uitgegeven winstbewijzen namen deel in de in 2009 geboekte verliezen. Sinds 2010 worden de hybride kapitaalinstrumenten weer aangevuld, en vanaf 2011 tot 2012 worden de uitgebleven couponbetalingen alsnog uitgekeerd. In 2013 zullen alle hybride kapitaalinstrumenten weer volwaardig zijn en zullen alle niet-uitgekeerde coupons alsnog zijn uitbetaald, zodat voor elk instrument voor een volledige couponbetaling wordt gezorgd. Aangezien coupons in het geval van een positieve winst- en verliesrekening, d.w.z. een positieve balans, moeten worden uitbetaald, heeft de spaarbank geen speelruimte wat betreft een mogelijke opschorting van couponbetalingen als haar activiteiten rendabel zijn en het nominale kapitaal na eventuele verminderingen weer is aangevuld.

Tabel 3

Winstuitkering van Sparkasse KölnBonn voor 2009-2014 (basisscenario)

		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Winst vóór belastingen			– 98,8	[5-10]	[80-100]	[125-150]	[150-175]	[200-225]
Winstuitkering per kapitaalinstrument								
Winstbewijzen Förderungsgesellschaft	Deelneming in verlies	40,6	16,8	0	0	0	0	0
	Aanvulling kapitaal	0	0	[…]	[…]	[…]	[…]	[…]
	Coupon	0	0	[…]	[…]	[…]	[…]	[…]
Winstbewijzen cliënten	Deelneming in verlies	0	12,5	0	0	0	0	0
	Aanvulling kapitaal	0	0	[…]	[…]	[…]	[…]	[…]
	Coupon	0	0	[…]	[…]	[…]	[…]	[…]
Stille deelneming	Deelneming in verlies	0	19,5	0	0	0	0	0
	Aanvulling kapitaal	0	0	[…]	[…]	[…]	[…]	[…]
	Coupon	0	0	[…]	[…]	[…]	[…]	[…]

(43) Duitsland heeft toegezegd dat de spaarbank geen coupons op hybride kapitaal zal uitkeren aan particuliere beleggers, tenzij zij daartoe contractueel is verplicht (zie bijlage I, punt 7).

4.6. **WestLB**

(44) Een bijkomende oorzaak van de financiële problemen van de spaarbank was haar deelneming in de WestLB-bank. De spaarbank heeft verliezen van in totaal […] miljoen EUR geleden, doordat zij als lid van de Rheinische Sparkassen- und Giroverband (RSGV) een bijdrage heeft moeten leveren aan het reservefonds dat door de federatie van spaarbanken is ingesteld als vangnet voor de federatieleden en de Landesbanken. In het kader van de reddingsmaatregelen ten behoeve van WestLB werd in 2008 een beroep gedaan op het reservefonds. De nog resterende risicoblootstelling berust op een indirecte deelneming van de spaarbank in WestLB en op het feit dat de spaarbank als lid van de RSGV indirect aansprakelijk is voor de „bad bank" van de WestLB.

(45) Hoewel de spaarbank geen directe investeringen heeft gedaan in WestLB, is zij via de deelneming in de RSGV, waarin de spaarbank een deelneming van 19 % heeft, aan risico's blootgesteld. Volgens de mededelingen van Duitsland bestaat er slechts een klein risico dat een eventuele daling van de boekwaarde van de RSGV in verband met WestLB nadelige gevolgen zal hebben voor de spaarbank. Zo vond onlangs een waardering van WestLB plaats door een onafhankelijke partij, waarna de boekwaarde op de balans van de RSGV per 31 december 2009 van de historische […] miljard EUR werd bijgesteld naar […] miljoen EUR. Momenteel bedraagt de indirecte deelneming van de spaarbank in WestLB derhalve rond […] EUR. Aangezien de spaarbank slechts op grond van haar deelneming in de RSGV aan een risico is

blootgesteld ten opzichte van WestLB, is voor de spaarbank alleen de interne waarde van de RSGV van belang. Deze waarde wordt echter niet alleen bepaald aan de hand van de waarde van WestLB, maar ook van die van andere dochterondernemingen en beleggingen van de RSGV. Uit de eind 2009 uitgevoerde waardering van de andere dochterondernemingen van de RSGV bleek dat er sprake is van aanzienlijke stille reserves, die zouden volstaan om in het ergste geval zelfs een eventueel noodzakelijke volledige afwaardering van WestLB te dekken.

(46) De verplichte bijdragen van de spaarbank [aan …] ter dekking van eventuele verliezen van de onlangs opgerichte „bad bank" van WestLB belopen over een periode van 25 jaar […] miljoen EUR. Deze bijdrage doet echter geen afbreuk aan het vermogen van de spaarbank om in de toekomst te voldoen aan de prudentiële kapitaalvereisten, aangezien die bijdrage [aan …] uitsluitend uit toekomstige winst moet worden betaald.

4.7. **Gedeeltelijke vroegtijdige terugbetaling**

(47) Duitsland heeft toegezegd dat de spaarbank een deel van het ontvangen kapitaal eerder zal terugbetalen dan contractueel voor de betrokken kapitaalinstrumenten is vastgelegd (zie bijlage I, punt 27). De terugbetaling zal in 2011 beginnen en in twee fasen worden uitgevoerd.

(48) In een eerste fase zal het Zweckverband […] een eerste tranche van 150 miljoen EUR van aan de Förderungsgesellschaft uitgegeven winstbewijzen verwerven. Vanwege de aard van deze transactie en met name vanwege de aankoopprijs levert dit de Förderungsgesellschaft niet wezenlijk meer op dan wanneer zij in het bezit van het instrument zou blijven ([17]). Vervolgens zal het Zweckverband de winstbewijzen, die momenteel als tier-2-kapitaal (aanvullend vermogen) kwalificeren, omzetten in Tier-1-kapitaalinstrumenten. Bij het nieuwe instrument met niet-cumulatieve coupons zal het om achtergestelde verplichtingen gaan met een looptijd van 30 jaar bestaan. Met deze stap zou de Tier-1-ratio van de spaarbank met [0,8-1,0] % worden verbeterd.

(49) Een betere Tier-1-ratio vormt de voorwaarde voor de tweede fase: de terugkoop in 2011 door de spaarbank van de tweede tranche van de door de Förderungsgesellschaft aangehouden winstbewijzen (met een nominale waarde van 150 miljoen EUR). Samen zullen de beide stappen tot een vermindering van het tier-2-kapitaal met [0,5-1,0] % leiden. Voorts zal de RSGV of een ander lid van de spaarbanksector de deelnemingen van de spaarbank in twee met de spaarbank verbonden […] en […] verwerven tegen marktprijs ([18]). Door de verkoop van de indirecte deelnemingen in deze twee ondernemingen zou het balanstotaal van de spaarbank nog eens met [0,2-0,5] % worden verminderd. De vervreemding van deze twee ondernemingen houdt nauw verband met de terugkoop van de tweede tranche van de winstbewijzen, aangezien de RSGV de overname van de beide ondernemingen beoogt te financieren uit de opbrengst van de verkoop van de winstbewijzen.

5. **GRONDEN VOOR DE INLEIDING VAN DE ONDERZOEKPROCEDURE TEN AANZIEN VAN DE HERKAPITALISERINGSMAATREGEL**

(50) In de onderhavige zaak heeft de Commissie op 4 november 2009, overeenkomstig artikel 107, lid 3, VWEU ([19]), de formele onderzoekprocedure ingeleid om na te gaan of de betreffende herkapitaliseringsmaatregelen als herstructureringssteun verenigbaar zijn met de interne markt.

(51) Voorts heeft de Commissie haar twijfels geuit of een behoorlijke verdeling van de lasten is gewaarborgd en of de concurrentieverstoring, conform de voorschriften inzake staatssteun, beperkt blijft (zie punt 50 van het besluit tot inleiding van de procedure).

(52) Daar niet duidelijk was of de problemen van de spaarbank het gevolg waren van geruime tijd vóór de crisis getroffen beleggingsbeslissingen of daadwerkelijk het gevolg waren van de financiële crisis, had de Commissie nog geen besluit genomen over de vraag of de herkapitaliseringsmaatregelen onder artikel 107, lid 3, onder b), VWEU, of onder artikel 107, lid 3, onder c), VWEU vallen. De Commissie besloot om een nader onderzoek in te stellen naar de feiten ter bepaling van de toepasselijke rechtsgrondslag, en om haar besluit derhalve tot een later tijdstip uit te stellen.

([17]) Als oplossing stelt Duitsland een zogeheten „Besserungsschein"-clausule voor, die voor dezelfde periode geldt als de cumulatie voor het oorspronkelijke instrument. Bij deze oplossing zou het Zweckverband aan de Förderungsgesellschaft een koopprijs betalen die op de boekwaarde van het instrument is gebaseerd (verschil tussen nominale waarde en deelneming in verlies). Volgens voornoemde clausule zou de Förderungsgesellschaft van het Zweckverband compensatiebetalingen ontvangen die qua omvang vergelijkbaar zijn met de inkomsten die de Förderungsgesellschaft bij behoud van het instrument zou ontvangen tot aan het tijdstip van verkoop. Het Zweckverband ontvangt van Sparkasse KölnBonn soortgelijke betalingen (rentebetalingen op het overgedragen kapitaal) aangezien de achterwege gebleven couponbetalingen voor de periode gedurende welke de Förderungsgesellschaft dit instrument in haar bezit had, onder toepassing van een surpluspercentage van 25 % aan de Förderungsgesellschaft zouden worden uitgekeerd. Duitsland beschouwt een dergelijke korting als geschikt instrument om het Zweckverband een vergoeding te doen toekomen voor het dragen van het rente- en herfinancieringsrisico en ter compensatie van het feit dat de Förderungsgesellschaft eerder over het kapitaal kan beschikken dan contractueel is vastgelegd. Ter verduidelijking: als de Förderungsgesellschaft het instrument, dat nominaal 150 miljoen EUR waard is, maar als gevolg van verliezen met 25 miljoen EUR in waarde is verminderd, in 2011 aan het Zweckverband verkoopt, zou zij in eerste instantie 125 miljoen EUR ontvangen. Indien Sparkasse KölnBonn in 2012 winst boekt en daardoor verplicht is het kapitaal van het instrument weer aan te vullen (indien de Förderungsgesellschaft het instrument behoudt), betaalt het Zweckverband het voor de aanvulling vereiste bedrag aan de Förderungsgesellschaft. Indien de in 2012 geboekte winst volstaat om de in de periode 2009-2011 achterwege gebleven couponbetalingen te dekken, zou het Zweckverband eveneens een vergelijkbaar bedrag aan de Förderungsgesellschaft moeten uitkeren.

([18]) Sparkasse KölnBonn is uit hoofde van contractuele bepalingen met betrekking tot haar indirecte deelnemingen in deze ondernemingen verplicht om haar deelneming aan de RSGV en andere leden van de spaarbanksector te verkopen.

([19]) Vanaf 1 december. 2009 zijn de artikelen 87 en 88 VEG respectievelijk de artikelen 107 en 108 VWEU geworden. De bepalingen in beide verdragen zijn inhoudelijk identiek. In het kader van dit besluit moeten verwijzingen naar de artikelen 107 en 108 VWEU waar nodig worden begrepen als verwijzingen naar, respectievelijk, de artikelen 87 en 88 VEG.

6. OPMERKINGEN VAN ANDERE BELANGHEBBENDEN

(53) De Commissie tekent aan dat van andere belanghebbenden geen opmerkingen zijn ontvangen met betrekking tot het besluit tot inleiding van de onderzoekprocedure ten aanzien van de herkapitaliseringsmaatregel.

7. OPMERKINGEN VAN DUITSLAND

(54) Duitsland heeft het besluit van de Commissie van 4 november 2009 tot inleiding van de procedure van artikel 108, lid 2, VWEU onderzocht. De Bondsrepubliek Duitsland heeft de Commissie meegedeeld dat zij bij haar standpunt blijft dat de betreffende herkapitaliseringsmaatregelen ten behoeve van de spaarbank in de vorm van een stille deelneming en kapitaal in de vorm van winstbewijzen geen steunmaatregelen in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU zijn. Volgens Duitsland zijn de maatregelen zoals beschreven in het besluit tot inleiding van de procedure (vgl. de punten 24 tot en met 28 van dat besluit) verenigbaar met het beginsel van de particuliere investeerder in een markteconomie.

(55) Duitsland weerspreekt de stelling van de Commissie dat de markt voor hybride instrumenten ten tijde van de tenuitvoerlegging van de herkapitaliseringsmaatregelen (namelijk eind 2008 begin 2009) volledig was opgedroogd ([20]) en haar conclusie dat geen enkele particuliere investeerder of aandeelhouder op dat moment in dergelijke instrumenten zou hebben geïnvesteerd - zelfs niet tegen een hogere prijs (punt 38 van het besluit tot inleiding van de procedure). Duitsland betoogt dat deze ontwikkeling van de markt niet van invloed was op de spaarbank: deze heeft in de laatste vier maanden van 2008 achtergestelde verplichtingen aangegaan ter waarde van [10-15] miljoen EUR en in het eerste kwartaal van 2009 achtergestelde obligaties ter waarde van [35-40] miljoen EUR in tranches die ten dele honderdduizenden euro beliepen.

(56) Voorts betoogt Duitsland dat de herkapitalisering van Sparkasse KölnBonn door de Förderungsgesellschaft niet met overheidsmiddelen werd gefinancierd.

(57) Ook ingeval de Commissie haar voorlopige conclusie bevestigd zou zien dat de herkapitalisering staatssteun inhoudt, is Duitsland ervan overtuigd dat de steunmaatregel overeenkomstig artikel 107, lid 3, onder b), VWEU verenigbaar is met de interne markt.

(58) Duitsland stelt dat het herstructureringsplan voldoet aan alle voorwaarden die worden genoemd in de mededeling van de Commissie van 23 juli 2009 betreffende het herstel van de levensvatbaarheid en de beoordeling van de herstructureringsmaatregelen in de financiële sector in de huidige crisis met inachtneming van de staatssteunregels ([21]) (hierna „de herstructureringsmededeling" genoemd).

(59) Volgens Duitsland wordt met het herstructureringsplan gewaarborgd dat de levensvatbaarheid van de spaarbank op lange termijn wordt hersteld, dat zij een passende eigen bijdrage aan de kosten van de herstructurering levert en dat eventuele mededingingsvervalsing als gevolg van staatssteun door ingrijpende structurele maatregelen en gedragsmaatregelen wordt beperkt.

(60) De door Duitsland aangegane verbintenissen zijn opgenomen in de bijlagen I, II en III en maken integrerend deel uit van dit besluit. Om te waarborgen dat deze verbintenissen worden nagekomen, wordt een monitoring trustee aangesteld. De benoemingsprocedure en de taken van deze monitoring trustee zijn in bijlage II vastgelegd. Duitsland heeft zich er tevens toe verplicht om met betrekking tot de nodige afstotingen een tijdschema aan te houden (bijlage I, punten 10 en 13). Indien dit tijdschema niet in acht wordt genomen, wordt een met de afstoting belaste trustee aangesteld. De benoemingsprocedure en de taken van de met de afstoting belaste trustee zijn in bijlage III neergelegd.

8. BEOORDELING VAN DE STEUN

8.1. De vraag of er sprake is van staatssteun en hoogte van het steunbedrag

(61) De Commissie dient na te gaan of de betrokken maatregelen staatssteun vormen. Overeenkomstig artikel 107, lid 1, VWEU zijn steunmaatregelen van de staten of in welke vorm ook met staatsmiddelen bekostigd, die de mededinging door begunstiging van bepaalde ondernemingen of bepaalde producties vervalsen of dreigen te vervalsen, onverenigbaar met de interne markt, voor zover deze steun het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloedt.

(62) In het besluit tot inleiding van de procedure (deel 5.1) komt de Commissie tot de voorlopige conclusie dat de beide herkapitaliseringsmaatregelen ten behoeve van de spaarbank staatssteun vormen. De Commissie kan de redenering van Duitsland dat de maatregelen geen staatssteun vormen omdat de aan de beide instrumenten verbonden condities ook door een particuliere investeerder in een markteconomie zouden zijn aanvaard, niet onderschrijven. Ook al stemde de vergoeding voor de beide instrumenten tot begin 2008 overeen met de rente die voor vergelijkbare instrumenten werd betaald, was deze in het onderhavige geval te laag, gelet op het hoge risico als gevolg van het weinig rendabele functioneren van de spaarbank. Bovendien was de markt voor hybride kapitaal op het tijdstip van de tenuitvoerlegging van de herkapitaliseringsmaatregelen volledig opgedroogd. Gelet op de randvoorwaarden en met name de situatie op de markt kon de Commissie derhalve niet instemmen met de stelling van Duitsland dat een particuliere investeerder in een markteconomie dezelfde belegging — bovendien tegen dezelfde condities — had gedaan.

(63) Uit het uitvoerige onderzoek is geen informatie naar voren gekomen die tot een bijstelling van deze conclusie noopt. De achtergestelde verplichtingen die door de spaarbank eind 2008 en in het eerste kwartaal van 2009 zijn aangegaan, zijn op grond van de geringe hoogte van de afzonderlijke tranches geen onomstotelijk bewijs dat de markt voor hybride kapitaalinstrumenten goed functioneerde. Het risico verbonden aan de tranches hybride kapitaal ter waarde van enkele honderdduizenden euro kan niet worden vergeleken met het risico

([20]) Afgezien van interne emissies binnen een concern en aankopen van de instrumenten door de overheid.

([21]) PB C 195 van 19.8.2009, blz. 9.

verbonden aan een instrument met een nominale waarde van 150 miljoen EUR, zodat de absorptie van dergelijke tranches door de particuliere markt geacht moet worden veel gemakkelijker te zijn. Derhalve blijft de Commissie bij haar conclusie dat op het bewuste tijdstip geen particuliere investeerder in een markteconomie hybride kapitaalinstrumenten zou hebben verworven die qua omvang en kenmerkencondities vergelijkbaar waren geweest met de herkapitaliseringsmaatregelen ten behoeve van de spaarbank.

(64) Wat de vraag betreft van welke aard de middelen waren die door de Förderungsgesellschaft ten behoeve van de herkapitalisering van de spaarbank zijn ingezet, herinnert de Commissie eraan dat zij reeds in andere zaken tot de conclusie is gekomen dat het bij de middelen van de Förderungsgesellschaft gaat om middelen die direct of indirect door overheidsinstanties worden gecontroleerd ([22]). Volgens de Commissie geldt dit eveneens voor de Förderungsgesellschaft zelf, die een volledige dochteronderneming van de RSGV is. Daarom moeten deze middelen worden beschouwd als staatsmiddelen in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU.

(65) Om de voornoemde redenen bevestigt de Commissie haar in het besluit tot inleiding van de procedure vermelde voorlopige conclusie dat de herkapitaliseringsmaatregelen ten behoeve van de spaarbank staatssteun vormen in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU.

(66) Bovendien moet worden geconstateerd dat de reddingssteun in herstructureringssteun werd omgezet, waardoor de spaarbank nog steeds een voordeel verkrijgt. Door de maatregelen werd de spaarbank financiering verstrekt in een situatie waarin zij, met name tegen de achtergrond van de financiële en economische crisis geen kapitaal kon aantrekken op de markt. Hierdoor heeft de spaarbank een economisch voordeel verkregen en heeft zij haar positie kunnen versterken ten opzichte van concurrenten in Duitsland en andere lidstaten, die niet soortgelijke steun hebben genoten. De maatregelen kunnen derhalve de concurrentie vervalsen en het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloeden.

(67) Het steunbestanddeel van de kapitaalinjecties beloopt 650 miljoen EUR, wat overeenkomt met 3,3 % van de risicogewogen activa van de spaarbank (per eind 2008).

8.2. **Verenigbaarheid van de steun met de interne markt**

8.2.1. *Rechtsgrondslag voor de beoordeling van de verenigbaarheid*

(68) In haar besluit tot inleiding van de procedure van 4 november 2009 had de Commissie nog niet vastgesteld welke rechtsgrondslag moest worden gehanteerd bij de beoordeling van de herkapitaliseringsmaatregelen. Op grond van de destijds beschikbare informatie leek het erop dat ruimschoots vóór het begin van de financiële crisis genomen beslissingen om in regionale ontwikkelingsprojecten te investeren, de hoofdoorzaak waren van de moeilijkheden van de spaarbank. Aangezien de financiële crisis de problemen van de spaarbank slechts leek te hebben versterkt, kon de toepasselijkheid van artikel 107, lid 3, onder c), VWEU niet worden uitgesloten. Daar de herkapitaliseringsmaatregelen op het hoogtepunt van de financiële crisis plaatsvonden, is — met name gezien eerdere besluiten van de Commissie met betrekking tot noodlijdende banken — ook de toepasselijkheid van artikel 107, lid 3, onder b), VWEU niet onwaarschijnlijk.

(69) Weliswaar heeft de Commissie in eerdere beschikkingen en besluiten verwezen naar de communautaire richtsnoeren inzake reddings- en herstructureringssteun aan ondernemingen in moeilijkheden (hierna „richtsnoeren voor reddings- en herstructureringssteun" genoemd) ([23]), doch heeft zij in haar herstructureringsmededeling onder punt 49 verklaard dat alle steunmaatregelen die uiterlijk 31 december 2010 bij de Commissie zijn aangemeld, op basis van de herstructureringsmededeling, en niet op basis van de richtsnoeren voor reddings- en herstructureringssteun, zullen worden beoordeeld als herstructureringssteun ten behoeve van financiële instellingen.

(70) Gezien het feit dat de Duitse banksector nog steeds kwetsbaar is, komt de Commissie tot de conclusie dat een potentiële instorting van een van de grootste Duitse spaarbanken als gevolg van […] systemische gevolgen zou hebben gehad en de financiële stabiliteit van Duitsland derhalve in gevaar zou hebben gebracht.

(71) Met het oog op de beoordeling van de vraag of de aan de spaarbank verleende financiële steun als herstructureringssteun ter waarborging van de financiële stabiliteit verenigbaar is met de interne markt, wordt derhalve artikel 107, lid 3, onder b), VWEU als rechtsgrondslag gebruikt.

8.2.2. *Verenigbaarheid van de herstructureringssteun met de interne markt*

(72) Volgens de herstructureringsmededeling moet ten eerste uit het herstructureringsplan voor de begunstigde financiële instelling blijken hoe de levensvatbaarheid op lange termijn weer kan worden hersteld. Ten tweede dient de steun tot het noodzakelijke minimum beperkt te blijven en moeten de begunstigde financiële instelling en haar aandeelhouders zo veel mogelijk uit eigen middelen aan de herstructurering bijdragen. Ten derde moeten maatregelen worden getroffen om concurrentievervalsing als gevolg van de kunstmatige ondersteuning van de marktpositie van de begunstigde financiële instelling te beperken en een concurrerende banksector te waarborgen. Voorts moet ook worden gekeken naar aspecten als monitoring en procedurele kwesties.

([22]) Zie punt 29 van het besluit van de Commissie van 30 april 2008 betreffende steunmaatregel NN 25/08 — Reddingssteun aan Risikoabschirmung WestLB; het besluit van de Commissie van 1 oktober 2008 betreffende steunmaatregel C 43/08 — WestLB Risikoabschirmung (PB C 322 van 17.12.2008, blz. 16) en de beschikking van de Commissie van 12 mei 2009 betreffende steunmaatregel C 43/08 — WestLB Risikoabschirmung. In de lopende gerechtelijke procedure betreffende het risicoschild voor WestLB heeft Duitsland geen bezwaar gemaakt tegen het feit dat bij de beoordeling uit mededingingsoogpunt de door de spaarbankfederaties RSGV en WLSGV verleende ondersteuning als staatssteun in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU was aangemerkt.

([23]) PB C 244 van 1.10.2004, blz. 2. Een uitdrukkelijke verwijzing naar deze richtsnoeren is opgenomen in punt 42 van de mededeling van de Commissie „De toepassing van de staatssteunregels op maatregelen in het kader van de huidige wereldwijde financiële crisis genomen met betrekking tot financiële instellingen" („de bankenmededeling").

i) Herstel van de levensvatbaarheid op lange termijn

(73) Duitsland heeft, overeenkomstig de punten 9 tot en met 11 van de herstructureringsmededeling, een omvattend en gedetailleerd herstructureringsplan ingediend dat tevens alle relevante informatie over het bedrijfsmodel van de spaarbank bevat. Het herstructureringsplan vermeldt tevens wat de oorzaken van problemen van de spaarbank zijn.

(74) Volgens het bedrijfsmodel wordt een strategische concentratie beoogd op de kernactiviteiten van een traditionele regionale Vertriebssparkasse. De spaarbank zal zich toeleggen op voor een retailbank typische diensten voor traditionele doelgroepen in de economische regio Keulen-Bonn, d.w.z. particulieren, het mkb en kleinere zakelijke en institutionele cliënten. De spaarbank zal zich dus concentreren op de in haar statuten aangegeven kernactiviteiten en haar kerncompetenties en zich terugtrekken uit activiteiten die de oorzaak waren van haar financiële moeilijkheden. In de toekomst zal de spaarbank volledig afzien van handel voor eigen rekening, zal zij de niet tot haar kernactiviteiten behorende dochterondernemingen afstoten en geen beleggingen meer doen in SAA- en ABS-portefeuilles. De Commissie is van oordeel dat het nieuwe bedrijfsmodel van de spaarbank coherent en op termijn houdbaar is.

(75) De problemen van de spaarbank zijn hoofdzakelijk te wijten aan drie soorten activiteiten: i) regionale ontwikkelingsprojecten, ii) beleggingen in ABS- en SAA-portefeuilles, en iii) deelnemingen van de spaarbank in WestLB.

(76) De spaarbank is reeds in 2008 begonnen met de afstoting dan wel liquidatie van dochterondernemingen die niet bij de kernactiviteiten pasten en zich bezighielden met regionale ontwikkeling. De volledige stopzetting van deze activiteiten is noodzakelijk en zou een geschikte maatregel vormen om de mededingingsbezwaren van de Commissie weg te nemen, aangezien door deze afstotingen kan worden uitgesloten dat in verband met dochterondernemingen verdere verliezen of een verdere risicoblootstelling ontstaan. Daarnaast zouden door een dergelijke maatregel niet alleen kapitaal, maar ook beheerscapaciteiten vrijkomen die vervolgens voor de kernactiviteiten van de spaarbank kunnen worden gebruikt. Door de afstoting zou bovendien het balanstotaal van de spaarbank met rond [180-230] miljoen EUR ([0-2] %) worden verminderd ([24]).

(77) Aangezien de activiteiten van dochterondernemingen die aan de stad Keulen zullen worden verkocht, voornamelijk betrekking hebben op vastgoedontwikkeling en vastgoeddiensten, zou de toepassing van de mededeling van de Commissie betreffende de behandeling van aan een bijzondere waardevermindering onderhevige activa in de communautaire banksector ([25]) naar mening van de Commissie noodzakelijk noch passend zijn. De boekwaarde van deze dochterondernemingen werd in de afgelopen jaren reeds duidelijk naar beneden bijgesteld ter aanpassing aan de marktwaarde. Derhalve zal de afstoting van de dochterondernemingen naar alle waarschijnlijkheid geen noemenswaardige verliezen met zich brengen voor de spaarbank. Door de toezegging van Duitsland dat de spaarbank haar dochterondernemingen tegen de door een onafhankelijk taxateur te bepalen marktwaarde zal verkopen, is bovendien gegarandeerd dat aan de verkoop geen nieuwe staatssteun verbonden is.

(78) De ABS- en SAA-portefeuilles vormen een tweede oorzaak van de financiële moeilijkheden van de spaarbank. De omvang van deze beleggingen is inmiddels aanzienlijk ingeperkt. Uiterlijk 2014 zal de spaarbank zich volledig uit deze portefeuilles hebben teruggetrokken. Aangezien dergelijke beleggingen niet met het nieuwe bedrijfsmodel van de spaarbank stroken, is de stopzetting van die activiteiten een noodzakelijke voorwaarde voor de tenuitvoerlegging van de nieuwe strategie van de spaarbank. Omdat de actuele boekwaarde van de resterende activa in de ABS- en SAA-portefeuilles over het algemeen overeenkomt met hun marktwaarde, is er in verband met deze portefeuilles slechts nog sprake van een beperkte risicoblootstelling die geen bedreiging vormt voor de levensvatbaarheid van de spaarbank.

(79) Tot slot is het nog resterende risico van de spaarbank in verband met haar deelneming in WestLB, die tot verliezen van […] miljoen EUR heeft geleid, beperkt en gedekt door stille reserves in de beleggingsportefeuille van de RSGV. Daar de bijdrage van de spaarbank [aan …] uitsluitend afkomstig zal zijn uit toekomstige nettowinst, doet deze verplichte bijdrage geen afbreuk aan de levensvatbaarheid van de spaarbank op lange termijn. Een positief aspect is volgens de Commissie ook dat de bijdragen [aan...] pas kunnen worden betaald wanneer conform de herkapitaliseringsvoorwaarden vergoedingen zijn betaald voor het door de overheid verschafte kapitaal.

(80) De Commissie constateert dat de spaarbank reeds gericht op zwakke punten in haar bestuur heeft gereageerd met verbeteringsmaatregelen, die nog zullen worden opgevoerd. Door de in 2005 bij de fusie van Stadtsparkasse Köln en Sparkasse Bonn ingevoerde wijziging van de aandeelhoudersstructuur en besluitvorming bij gekwalificeerde meerderheid is gewaarborgd dat de politieke belangen van de aandeelhouderseigenaar geen voorrang krijgen boven de economische belangen van de spaarbank. Door wijzigingen in de samenstelling en het ledental van de bestuursorganen van de spaarbank en wijzigingen in de besluitvormingsprocedures zijn verbeteringen mogelijk geworden wat betreft de verantwoordingsplicht van de bedrijfstop. Meer gebundelde verantwoordelijkheden en een grotere vertegenwoordiging van [externe...] en niet uit de politiek afkomstige leden in de bestuursorganen van de spaarbank zorgen voor meer transparantie en efficiëntie bij de besluitvorming. Met deze maatregelen — en met de gewijzigde aandeelhoudersstructuur — worden de oorzaken voor de problemen van de spaarbank aangepakt, zodat het risico dat de spaarbank opnieuw bij politiek gemotiveerde projecten wordt betrokken die indruisen tegen de economische belangen van de spaarbank, tot een minimum beperkt is. Bovendien lijkt de onafhankelijkheid van de spaarbankdirectie in voldoende mate gewaarborgd door de bestaande wetgeving (Sparkassengesetz). De documentatie die de spaarbank heeft overgelegd ten bewijze dat zij sinds 2004 niet meer betrokken is geweest bij nieuwe politiek gemotiveerde projecten, toont aan dat de ingevoerde maatregelen doeltreffend zijn. Al met al is de

([24]) Deze toetsing van de balans door afstotingen weerspiegelt slechts de boekwaarde van de betrokken ondernemingen.

([25]) PB C 72 van 26.3.2009, blz. 1.

nieuwe corporate governance-code in overeenstemming met de regelingen die in vergelijkbare gevallen zijn opgesteld ([26]). De reeds ten uitvoer gelegde en nog toegezegde wijzigingen in de corporate governance van de spaarbank kunnen derhalve geacht worden een passende en toereikende bijdrage te leveren tot het herstel van de levensvatbaarheid van de spaarbank op lange termijn.

(81) De Commissie is van oordeel dat het herstructureringsplan voor de spaarbank aan de onder de punten 9 en 12 tot en met 15 vermelde voorwaarden van de herstructureringsmededeling voldoet. Zo moet uit dat plan blijken hoe de financiële instelling zo snel mogelijk opnieuw op lange termijn levensvatbaar zal worden zonder staatssteun. Bovendien moet de financiële instelling in staat zijn een passend rendement op het eigen vermogen te bieden, alle kosten van de normale bedrijfsuitoefening te dragen en de toepasselijke prudentiële vereisten in acht te nemen.

(82) De spaarbank heeft financiële prognoses voor de periode 2008-2014 voorgelegd met gegevens over haar inkomsten, kosten, afwaarderingen, winsten en kapitaalpositie. De Commissie is van oordeel dat de prognoses van het basisscenario op realistische macro-economische veronderstellingen zijn gebaseerd. De spaarbank gaat ervan uit dat zij vanaf 2010 winst zal boeken en haar jaarresultaten vervolgens gedurende de gehele herstructureringsperiode continu zal kunnen verbeteren. Volgens de prognoses zal het rendement op het eigen vermogen in 2014 [9-10] % bedragen, wat voor een retailbank onder normale marktomstandigheden een goed resultaat is. Bovendien zal de spaarbank vanaf 2013 volledige vergoedingen voor de steunmaatregelen uitkeren. De kapitaalratio's van de spaarbank zullen duidelijk boven de prudentiële minimumeisen blijven; voor 2014 wordt een Tier-1-ratio van [8-9] % verwacht (tegen 6,1 % in 2009).

(83) Daarnaast heeft de spaarbank aangetoond bestand te zijn tegen een eventueel stressscenario. Het beschreven stressscenario is op adequate veronderstellingen gebaseerd. Aangezien uit de stresstest naar voren kwam dat de resultaten van de spaarbank boven de prudentiële kapitaalvereisten zullen uitkomen, voldoet zij daarom ook aan de onder punt 13 van de herstructureringsmededeling geformuleerde voorwaarden. Uit de gevoeligheidsanalyse is voorts gebleken dat de spaarbank bestand zou zijn tegen een eventuele ingrijpende wijziging van de rentetarieven in de toekomst.

(84) Bovendien heeft de spaarbank een strategie gepresenteerd voor een vroegtijdige terugbetaling van een deel van de door de overheid verschafte kapitaalinjecties. Deze gedeeltelijke terugbetaling is naar alle waarschijnlijkheid mogelijk zonder dat de kapitaalbasis van de spaarbank daardoor in het gedrang komt, aangezien haar Tier-1-ratio in 2010 naar verwachting [6-7]% zal bedragen en volgens het basisscenario daarna zal stijgen. Ook in het stressscenario zal deze ratio de prudentiële minimumeisen naar alle waarschijnlijkheid overtreffen. Om de kapitaalinjecties gedeeltelijk te kunnen terugbetalen, is noch de spaarbank noch een andere bij de transactie betrokken onderneming aangewezen op aanvullende steun. Ten eerste verkrijgt de Förderungsgesellschaft geen voordeel, doordat de koopprijs voor de eerste tranche van winstbewijzen ter waarde van 150 miljoen EUR vrijwel overeenkomt met de som die de Förderungsgesellschaft zou ontvangen indien zij het kapitaalinstrument zou behouden. Ten tweede vindt de overdracht van het kapitaal plaats tussen twee overheidinstellingen. Omdat het instrument, dat in Tier-1-kapitaal dient te worden omgezet, reeds als staatssteun is aangemerkt en omdat de spaarbank na omzetting ervan aan het Zweckverband een vergoeding van gelijke hoogte zal betalen, is aan de omzetting van het kapitaal volgens de Commissie geen verdere staatssteun verbonden. Ten slotte zal met de terugkoop van de tweede tranche van 150 miljoen EUR door de spaarbank eveneens een bedrag zijn gemoeid dat vrijwel overeenkomt met de cashflow die de Förderungsgesellschaft zou ontvangen indien zij het kapitaalinstrument zou behouden.

(85) Bijgevolg komt de Commissie tot de conclusie dat het door de spaarbank ingediende herstructureringsplan voldoet aan de criteria van de herstructureringsmededeling inzake het herstel van de levensvatbaarheid op lange termijn en derhalve de in het besluit tot inleiding van de procedure uiteengezette mededingingsbezwaren van de Commissie wegneemt.

ii) Eigen bijdrage/lastenverdeling

(86) Volgens de herstructureringsmededeling dienen financiële instellingen en hun aandeelhouders zoveel mogelijk uit eigen middelen aan de herstructurering bij te dragen om te waarborgen dat de verleende steun tot het noodzakelijke minimum wordt beperkt. Hiertoe kunnen bijvoorbeeld activa van de financiële instelling worden verkocht. Verder dienen de verliezen van de financiële instelling zo veel mogelijk door de aandeelhouders te worden opgevangen. Door de verbintenissen die de spaarbank aangaat, wordt gegarandeerd dat eigen middelen worden gebruikt en dat particuliere beleggers die door de spaarbank uitgegeven hybride kapitaalinstrumenten aanhouden, een bijdrage aan de herstructurering leveren.

(87) Uit het herstructureringsplan valt niet op te maken dat de verleende steun de aan het herstel van de levensvatbaarheid verbonden kosten overstijgt. Met de verleende steun wordt beoogd te waarborgen dat de spaarbank in het basisscenario over voldoende bufferkapitaal beschikt en in het stressscenario voldoet aan de prudentiële vereisten betreffende het eigen vermogen.

(88) De Commissie constateert dat de spaarbank voor kostenbesparingen zorgt en zodoende met behulp van intern verkregen middelen een eigen bijdrage levert aan de financiering van de herstructurering. Deze besparingen zullen tot het einde van de herstructureringsperiode tot een verlaging van de jaarlijkse kosten met [25-35] miljoen EUR leiden (rond [5-8] % van de totale kosten in 2009).

(89) Daarenboven levert de afstoting van winstgevende dochterondernemingen die niet tot de kernactiviteiten behoren, inkomsten op die voor de financiering van de kosten van de herstructurering kunnen worden gebruikt.

(90) De spaarbank kan de uitkering van de coupons op hybride kapitaalinstrumenten niet opschorten of uitstellen wanneer zij in het betreffende jaar winst boekt. Toch zijn de verliezen van de spaarbank ook zoveel mogelijk

([26]) Besluit van de Commissie van 15 december 2009 betreffende steunmaatregel C 17/09 van Duitsland voor de herstructurering van de Landesbank Baden-Württemberg (PB L 188 van 21.7.2010, blz. 1).

aan de houders van hybride kapitaalinstrumenten doorgegeven, doordat couponbetalingen op hybride instrumenten werden opgeschort of doordat de nominale waarde van het hybride kapitaal werd verminderd door deelneming in de verliezen. De Commissie is derhalve van mening dat van de particuliere beleggers in de hybride instrumenten een zo groot mogelijke bijdrage in de lasten wordt verlangd, zodat aan de vereisten van de herstructureringsmededeling inzake de bijdrage van particuliere beleggers aan de bekostiging van de herstructurering is voldaan.

(91) Volgens punt 24 van de herstructureringsmededeling kan ook voor een passende lastenverdeling worden gezorgd doordat voor de overheidsmaatregelen een afdoende vergoeding wordt betaald. De Commissie is van oordeel dat de in het kader van de herkapitaliseringsmaatregelen vastgestelde vergoeding, tegen de achtergrond van de andere reeds beschreven maatregelen tot waarborging van een passende lastenverdeling, afdoende is. De verwachte winst zal de spaarbank in staat stellen een vergoeding voor het door de overheid verstrekte kapitaal te betalen en de opgeschorte couponbetalingen overeenkomstig de bij de herkapitalisering gestelde voorwaarden alsnog uit te keren - dit geldt vanaf 2011 voor de winstbewijzen en vanaf 2013 voor de stille deelneming, na aanvulling van het nominale kapitaal van de instrumenten. De rente over de door de overheid aangehouden winstbewijzen groeit gedurende [2-6] jaar aan, en het door deelneming in verliezen verminderde kapitaal wordt voor beide herkapitaliseringsinstrumenten weer aangevuld. Volgens de financiële prognoses van het basisscenario worden de niet uitgekeerde rente over de winstbewijzen en het verminderde nominale bedrag van beide instrumenten later terugbetaald aan de overheid.

(92) Daarom moet worden geconcludeerd dat het door Duitsland ingediende herstructureringsplan in een passende eigen bijdrage aan de herstructurering voorziet, zodat de in het besluit tot inleiding van de procedure vermelde mededingingsbezwaren zijn weggenomen.

iii) Maatregelen ter beperking van concurrentievervalsing

(93) Volgens de herstructureringsmededeling moet het herstructureringsplan maatregelen omvatten om mogelijke concurrentievervalsing te beperken en een concurrerende financiële sector te waarborgen. Bovendien moet het probleem van een eventueel moral hazard worden aangepakt en moet worden voorkomen dat staatssteun wordt gebruikt voor de financiering van concurrentievervalsende gedragingen.

(94) Het voorgelegde pakket maatregelen besteedt voldoende aandacht aan de kwestie van de moral hazard. De spaarbank verbindt zich ertoe om tal van winstgevende dochterondernemingen die niet tot haar kernactiviteiten behoren, af te stoten. Hiertoe behoren onder meer deelnemingen in de volgende grote […] van de spaarbank: […], […], RW Holding AG, S ProFinanz Versicherungsmakler GmbH, Schufa Holding AG en neue leben Pensionsverwaltung AG.

(95) Duitsland heeft een gedetailleerd tijdschema voor de geplande afstotingen voorgelegd en heeft zich ertoe verplicht een monitoring trustee te benoemen, die ervoor moet zorgen dat de verplichtingen binnen de gestelde termijnen worden nagekomen. Ingeval het afgesproken tijdschema voor de afstotingen niet in acht wordt genomen, wordt voor de afstotingen een met de afstoting belaste trustee benoemd.

(96) In het kader van de herstructurering van de spaarbank wordt haar aanwezigheid in bepaalde klantensegmenten gereduceerd. Door de geplande maatregelen krijgen concurrenten toegang tot een groot deel van de grote zakelijke en institutionele klanten van de spaarbank. Omdat het voornamelijk om grote ondernemingen gaat die over het algemeen toegang hebben tot de kapitaalmarkten, is de Commissie van mening dat geen noemenswaardig risico bestaat dat deze maatregel negatieve gevolgen voor de reële economie zal hebben.

(97) Voorts zal de spaarbank in het kader van de herstructureringsmaatregelen haar nominale balanstotaal met [15-20] % van de risicogewogen activa ([15-20] % van het balanstotaal) verminderen, wat neerkomt op [10-15] % van het balanstotaal wanneer rekening wordt gehouden met de toekomstige groei (5 % van het balanstotaal). Deze vermindering wordt voornamelijk bereikt door terugtrekking uit de SAA- en ABS-beleggingen, de stopzetting van de handel voor eigen rekening ([6-8] % van de risicogewogen activa, [6-8]% van het balanstotaal), door het terugdringen van grote kredieten en door de kredietlimieten voor institutionele klanten te verlagen ([5-7] % van de risicogewogen activa, [5-7] % van het balanstotaal).

(98) Gezien de hoogte van de aan de spaarbank verleende steun (3,3 % van de risicogewogen activa) kunnen deze maatregelen worden geacht te volstaan om het volume en de omvang van de activiteiten van Sparkasse KölnBonn te verminderen. De spaarbank is alleen actief in de economische regio Keulen-Bonn, waar zij op de markt weliswaar een belangrijke positie inneemt ([18-23]-[30-35] %, al naargelang het product). Bovendien is de spaarbank wat haar kernactiviteiten betreft geen prijsleider. In dit licht lijken aanvullende maatregelen voor een verdere verkleining van het marktaandeel van de spaarbank voor haar kernactiviteit retail banking niet zinvol, en wel om de volgende redenen: de kernactiviteiten waren niet de oorzaak van de problemen van de spaarbank. Daarnaast heeft Duitsland afdoende kunnen aantonen dat de uitvoering van dergelijke aanvullende maatregelen moeilijk zou zijn en onevenredig hoge kosten zou meebrengen, waardoor het rendement van haar activiteiten negatief zou worden beïnvloed en haar levensvatbaarheid op lange termijn in gevaar zou komen. Verder zouden dergelijke maatregelen een ongunstig effect hebben op de kernactiviteiten van de spaarbank, namelijk de dienstverlening aan het mkb en aan particuliere klanten, terwijl deze kernactiviteiten niet de oorzaak vormden van de problemen van de spaarbank. Gezien het feit dat er maar in beperkte mate alternatieve financieringsmogelijkheden beschikbaar zijn voor deze klantengroepen en dat de beschikkingspraktijk van de Commissie erop is gericht de kredietverschaffing aan de reële economie in stand te houden, is de Commissie van oordeel dat een verdere beperking van het werkterrein van de spaarbank afbreuk zou doen aan haar kernactiviteiten en daarom ook nadelig zou zijn voor de markten die van haar diensten gebruikmaken.

(99) De Commissie neemt voorts nota van de door de spaarbank en Duitsland gedane toezeggingen met betrekking

tot gedragsbeperkingen. Deze toezeggingen omvatten een verbod op prijsleiderschap en een verbod om in reclame uit te pakken met de ontvangen staatssteun, zodat de spaarbank de verstrekte steun niet kan gebruiken om concurrentieverstorende marktgedragingen te financieren. Ingevolge punt 40 van de herstructureringsmededeling wordt voorts door het verbod op acquisities gewaarborgd dat staatssteun niet wordt gebruikt voor de overname van concurrerende ondernemingen.

(100) Uit het bovenstaande kan worden geconcludeerd dat aard en omvang van de voorgestelde maatregelen geschikt en afdoende zijn om eventuele concurrentiedistorsies tegen te gaan. Het herstructureringsplan voor de spaarbank voldoet derhalve aan de in de herstructureringsmededeling vastgestelde voorschriften inzake levensvatbaarheid, lastenverdeling en maatregelen ter beperking van concurrentievervalsing en neemt daarmee de in het besluit tot inleiding van de procedure geuite twijfel weg.

8.2.3 *Monitoring*

(101) In deel 5 van de herstructureringsmededeling is bepaald dat regelmatig gedetailleerde verslagen moeten worden ingediend aan de hand waarvan de Commissie kan beoordelen of het herstructureringsplan naar behoren ten uitvoer wordt gelegd. Duitsland benoemt een monitoring trustee die om de zes maanden een monitoringverslag zal voorleggen. Het eerste verslag moet in februari 2011 worden overgelegd. De Commissie is daarom van oordeel dat voor een correcte monitoring van de uitvoering van het herstructureringsplan is gezorgd.

Conclusie ten aanzien van het herstructureringsplan

(102) Het herstructureringsplan zoals dat in punt 4 van het onderhavige besluit is beschreven, is in overeenstemming met artikel 107, lid 3, onder b), VWEU.

9. **CONCLUSIE**

(103) De herstructureringsmaatregelen zijn geschikt om de spaarbank in staat te stellen haar levensvatbaarheid op lange termijn te herstellen, om een passende lastenverdeling te waarborgen en om de concurrentieverstorende effecten van de onderhavige steunmaatregelen op adequate en evenredige wijze tegen te gaan. Dientengevolge voldoet het voorgelegde herstructureringsplan naar het oordeel van de Commissie aan de criteria van de herstructureringsmededeling, zodat de herstructureringsmaatregelen verenigbaar kunnen worden verklaard met de interne markt op grond van artikel 107, lid 3, onder b), VWEU. De kapitaalinjecties kunnen derhalve worden goedgekeurd zoals in het herstructureringsplan voorzien,

HEEFT HET VOLGENDE BESLUIT VASTGESTELD:

Artikel 1

De door publieke aandeelhouders aan Sparkasse KölnBonn verleende herstructureringssteun vormt staatssteun in de zin van artikel 107, lid 1, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

Deze steun is met de interne markt verenigbaar, mits het herstructureringsplan ten uitvoer wordt gelegd en de in de bijlagen I, II en III omschreven verbintenissen in acht worden genomen.

Artikel 2

Dit besluit is gericht tot de Bondsrepubliek Duitsland.

Gedaan te Brussel, 29 september 2010.

Voor de Commissie
Joaquín ALMUNIA
Vicevoorzitter

BIJLAGEN

Europese Commissie — Taskforce Financiële crisis
DG Concurrentie
Jozef II-straat 70
1000 Brussel
Belgium

Zaak C 32/09 — Sparkasse KölnBonn

VERBINTENISSEN JEGENS DE COMMISSIE

Duitsland gaat, overeenkomstig artikel 7, lid 3, van Verordening (EG) nr. 659/1999 ([1]) van de Raad, als gewijzigd, met betrekking tot Sparkasse KölnBonn (hierna ook „de spaarbank" genoemd) de volgende verbintenissen aan opdat de Europese Commissie (hierna „de Commissie" genoemd) bij besluit kan vaststellen dat de herkapitalisering van de spaarbank op grond van artikel 107, lid 3, onder b), van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie verenigbaar is met de interne markt.

De verbintenissen gelden vanaf de datum van vaststelling van het besluit.

Deze tekst moet worden uitgelegd in het algemeen kader van het recht van de Unie, onder verwijzing naar Verordening (EG) nr. 659/1999 en rekening houdende met het besluit waaraan de verbintenissen zijn gehecht.

([1]) PB L 83 van 27.3.1999, blz. 1.

BIJLAGE I

Deel A — Verbintenissen

1. **Corporate governance**: De Bondsregering en de spaarbank garanderen dat de spaarbank haar corporate governance als volgt wijzigt:

   a) Het aantal externe leden van de raad van commissarissen (Verwaltungsrat) wordt uiterlijk op 1 januari 2011 van twee tot vier verhoogd. Het totale aantal leden van de raad van commissar!issen (Verwaltungsrat) wordt tot maximaal 18 beperkt.

   b) De raad van commissarissen (Verwaltungsrat) stelt voortaan slechts de volgende commissies in, waarvan het ledental uiterlijk op 1 januari 2011 wordt beperkt tot het aangegeven aantal:

      — Bilanzprüfungsausschuss (auditcommissie) (7 leden)

      — Risikoausschuss (risicocommissie) (6 leden)

      — Hauptausschuss (hoofdcommissie) (3 leden)

   c) De Strategieausschuss (strategiecommissie) wordt uiterlijk op 31 december 2010 en de Beteiligungsausschuss (commissie inzake deelnemingen) uiterlijk op 31 december 2011 opgeheven.

   d) Alle leden van de raad van commissarissen (Verwaltungsrat) moeten voldoen aan de kwalificaties als bedoeld in § 36, lid 3, volzin 1, van het Duitse Kreditwesengesetz (KWG).

   e) De raad van bestuur (Vorstand) van de spaarbank scherpt de regels voor de besluitvorming over deelnemingen uiterlijk op 1 januari 2011 als volgt aan: beslissingen over deelnemingen kunnen op het niveau van de raad van bestuur (Vorstand) alleen nog maar unaniem worden genomen en beslissingen over deelnemingen met een nominale waarde vanaf [2-5] miljoen EUR kunnen alleen nog worden genomen na voorafgaande uitvoering van een due diligence-beoordeling, zo nodig na advies door een accountant.

2. **Handel voor eigen rekening**: De spaarbank ziet af van handel voor eigen rekening. Dit houdt in dat de spaarbank alleen nog zakelijke transacties verricht die ofwel

   a) noodzakelijk zijn voor het aannemen, doorgeven en uitvoeren van koop- en verkooporders van cliënten, of

   b) noodzakelijk zijn voor het liquiditeits- of risicobeheer van de spaarbank.

   In geen geval mag de spaarbank voor eigen rekening posities innemen, tenzij dergelijke posities resulteren uit het feit dat bijvoorbeeld bepaalde orders van cliënten niet in real time worden vereffend. Dergelijke posities en posities in het kader van het liquiditeits- en risicobeheer zijn alleen toegestaan voor zover zij de levensvatbaarheid en/of de liquiditeitspositie van de financiële instelling niet ondermijnen. De spaarbank beperkt derhalve het marktprijsrisico van haar handelsportefeuille tot [3-5] miljoen EUR (value at risk met een betrouwbaarheid van 99 %).

3. **Financiering van het bedrijfsleven**: De spaarbank zal bij haar kredietverlening en kapitaalbelegging door middel van marktconforme condities en prudentieel/bankeconomisch redelijke voorwaarden voldoen aan de kredietbehoeften van het bedrijfsleven, in het bijzonder het mkb.

4. **Afbouw van grote posities en kaskredieten**

   De spaarbank zal, in het kader van haar nieuwe bedrijfsstrategie, haar activiteiten op het gebied van grote transacties voor zakelijke cliënten geleidelijk beperken om de risico's terug te dringen die met dergelijke omvangrijke transacties gepaard gaan. Hiertoe worden maatregelen getroffen als de verlaging van kredietlijnen, het verlangen van aanvullende zekerheden of kredietrisicotransacties met andere financiële instellingen.

   Uiterlijk eind 2013 worden de activiteiten op het gebied van grote posities met [0,9-1,1] miljard EUR verminderd. Tegen eind 2010 is de omvang van deze activiteiten reeds beperkt met [400-550] miljoen EUR. Uiterlijk 2013 wordt het volume van aan bovenregionale institutionele cliënten verleende kaskredieten met [0,8-0,9] miljard EUR verminderd.

5. **Verbod op prijsleiderschap**: Zonder voorafgaande toestemming van de Commissie mag de spaarbank tot en met 31 december 2014 op de relevante markten op het gebied van deposito's […] en op het gebied van langetermijnfinanciering van woningen […] geen voordeligere tarieven aanbieden dan de concurrent met de gunstigste tarieven onder de tien concurrenten met het grootste aandeel in de desbetreffende relevante markt ([1]).

([1]) […].

6. Zodra de spaarbank constateert dat zij voordeligere tarieven aanbiedt dan de concurrent met de gunstigste tarieven, past zij haar tarieven dienovereenkomstig aan.

7. **Verbod op dividend- en couponbetalingen**: Met betrekking tot couponbetalingen en callopties voor eigen vermogensinstrumenten garandeert Duitsland dat:

   a) de spaarbank noch een onderneming van de spaarbank kapitaal of reserves van de spaarbank gebruikt om coupons te betalen op eigen vermogensinstrumenten, tenzij a) de spaarbank hiertoe juridisch verplicht is, of b) de couponbetaling in kwestie gedekt is door de lopende winst van de spaarbank. In geval van twijfel of er in de zin van deze verbintenis sprake is van een juridische verplichting of dat de lopende winst voor de tenuitvoerlegging van deze verbintenis volstaat, verzoekt de spaarbank de Commissie om goedkeuring van de beoogde couponbetaling;

   b) geen onderneming van de spaarbank een calloptie voor deze hybride kapitaalinstrumenten uitoefent indien het totale eigen vermogen van de spaarbank daardoor zou worden verminderd.

   De spaarbank zal tijdens de uitvoering van het herstructureringsplan, maximaal tot 31 december 2014, alleen rente betalen over achtergesteld kapitaal respectievelijk een verlies op de deelneming van achtergesteld kapitaal alleen vermijden, in zoverre zij hiertoe ook zonder liquidatie van financiële reserves of van bijzondere posten conform § 340f en § 340g van het Handelsgesetzbuch (HGB, Duitse wetboek van koophandel) is verplicht.

8. **Verbod op acquisities**: Met ingang van de datum van inwerkingtreding van dit besluit ziet de spaarbank voor een periode van drie jaar af van de acquisitie van meer dan 20 % van de aandelen in andere financiële instellingen. Andere deelnemingsactiviteiten die niet in het kader van het bedrijfsmodel van de spaarbank tot de oorspronkelijke activiteiten voor klanten worden gerekend, blijven nog steeds mogelijk indien deze geen afbreuk doen aan de levensvatbaarheid van de bank en goedgekeurd zijn door de Commissie. Voorts ziet de spaarbank af van deelnemingen die niet noodzakelijk zijn voor de uitoefening van haar kernactiviteiten of een buitensporig risico inhouden.

9. **Verbod op vermelding van de staatssteun in reclame**: De spaarbank zal de vaststelling van de Europese Commissie dat de door haar als staatssteun aangemerkte maatregelen verenigbaar zijn met de interne markt, of andere concurrentievoordelen die uit die maatregelen voortvloeien, niet voor reclamedoeleinden gebruiken.

Deel B — Af te stoten bedrijfsonderdelen

10. De spaarbank zal de hieronder vermelde deelnemingen (hierna „af te stoten bedrijfsonderdelen" genoemd), voor zover niet al afgestoten, uiterlijk binnen de aangegeven termijnen tegen zo goed mogelijke voorwaarden afstoten. Daarbij dienen de essentiële, waardebepalende onderdelen van de bestaande activiteiten van de deelnemingen tot de verkoop te worden gehandhaafd en te koop te worden gesteld.

Deelneming	**Te verkopen vóór**
Golfclub Gut Lärchenhof GmbH	reeds verkocht in 2009
TA Triumph Adler AG	reeds verkocht in 2009
RW Holding AG	reeds verkocht in 2009
S ProFinanz Versicherungsmakler GmbH	reeds verkocht in 2009
Schufa Holding AG	reeds verkocht in 2009
Sparkassen Servicegesellschaft für Zahlungssysteme und elektronische Vertriebskanäle mbH & Co KG	activa verkocht/liquidatie gepland vóór eind 2010
[…]	[…]
Campus Grundstückentwicklungs GmbH	activa/reeds verkocht/liquidatie in 2011
[…]	[…]
[…]	[…]
[…]	[…]
neue leben Pensionsverwaltung AG	verkocht in augustus 2010
[…]	[…]
[…] [2]	[…]
[…] [3]	[…]

[2] […]
[3] […]

11. Om buitensporige concurrentieverstoringen te voorkomen, verbindt de spaarbank zich ertoe de genoemde af te stoten bedrijfsonderdelen als functionerende ondernemingen te (laten) verkopen met inachtneming van de verkoopvoorwaarden zoals goedgekeurd door de Commissie in overeenstemming met de in punt 26 van deze bijlage omschreven procedure. De spaarbank verbindt zich ertoe om vóór afloop van de eerste afstotingsperiode ([4]) een definitieve, bindende verkoopovereenkomst voor het af te stoten bedrijfsonderdeel te sluiten. Indien de spaarbank na afloop van de eerste afstotingsperiode nog geen verkoopovereenkomst heeft gesloten,

    a) wordt die periode met […] verlengd indien de spaarbank aantoont dat […]. De spaarbank verbindt zich ertoe om […] binnen de verlengde afstotingsperiode een definitieve, bindende verkoopovereenkomst voor het af te stoten bedrijfsonderdeel te sluiten;

    b) verleent zij aan de met de afstoting belaste trustee een exclusief mandaat tot verkoop van het af te stoten bedrijfsonderdeel binnen de duur van diens mandaat ([5]). De procedure voor de benoeming van de met de afstoting belaste trustee en zijn taken worden omschreven in bijlage III.

12. Aan de verplichting tot afstoting wordt geacht te zijn voldaan wanneer de spaarbank vóór het verstrijken van de onder punt 10 van deze bijlage genoemde termijn of van de onder punt 11 van deze bijlage genoemde verlengde periode een definitieve, bindende overeenkomst heeft gesloten met een koper die aan de voorwaarden als bedoeld onder de punten 25 en 26 van deze bijlage voldoet, en de overdracht van het af te stoten bedrijfsonderdeel uiterlijk zes maanden na sluiting van de verkoopovereenkomst heeft plaatsgevonden.

13. De spaarbank zal de hieronder vermelde deelnemingen uiterlijk op 31 maart 2011 aan de stad Keulen, een met de stad Keulen verbonden onderneming of een derde verkopen:

    — […]

    — […]

    — […]

    — […]

    — […]

    — […]

    — […]

    — […]

    — […]

    — […]

    — […]

14. Bij de individuele transacties met de stad Keulen moeten marktconforme condities in acht worden genomen. Daartoe wordt de op het tijdstip van overdracht geldende marktprijs van het af te stoten bedrijfsonderdeel bepaald door een onafhankelijke deskundige. De monitoring trustee houdt toezicht op de individuele transacties.

    In het kader van transacties is het eveneens toegestaan, in plaats van de betrokken onderneming, de activa of bedrijfsonderdelen over te dragen, mits het nagestreefde economische doel op deze manier wordt bereikt.

15. De waardebepaling en de contractueel overeen te komen economische kengetallen worden in opdracht van de koper door een accountantskantoor gecontroleerd.

16. De monitoring trustee wordt vooraf op de hoogte gesteld van de concrete voorwaarden van elke transactie.

17. Om te waarborgen dat de verbintenissen een structureel effect sorteren, mag de spaarbank gedurende een periode van […] na de datum waarop deze ingaan noch direct, noch indirect invloed uitoefenen op het af te stoten bedrijfsonderdeel, noch een deel ervan verwerven, tenzij de Commissie eerder heeft vastgesteld dat de structuur van de markt zodanig is veranderd dat bescherming van het bedrijfsonderdeel tegen beïnvloeding niet langer noodzakelijk is om de verenigbaarheid van de herstructureringsmaatregelen met de interne markt te verzekeren.

18. Voortaan verstrekt de spaarbank maximaal [30-60]% van de funding van de af te stoten dochterondernemingen. Dit laat bestaande overeenkomsten gedurende de nog resterende looptijd onverlet.

([4]) De periode lopend van de datum van inwerkingtreding van dit besluit tot de in punt 10 van deze bijlage vermelde respectievelijke datum.
([5]) […].

19. De winst verkregen uit de verkoop van de deelnemingen van de spaarbank wordt volledig gebruikt ter financiering van het herstructureringsplan.

Deel C — Verbintenissen met betrekking tot de afstoting

Behoud van de levensvatbaarheid, verkoopbaarheid en concurrentievermogen van af te stoten bedrijfsonderdelen

20. Vanaf de datum waarop de verbintenissen ingaan tot aan de overdracht waarborgt de spaarbank de economische levensvatbaarheid, de verkoopbaarheid en het concurrentievermogen van de af te stoten bedrijfsonderdelen volgens goed zakelijk gebruik en beperkt zij het eventuele risico op verlies van hun concurrentiepotentieel zo veel mogelijk. Met name verbindt de spaarbank zich ertoe:

a) niets te ondernemen wat van negatieve invloed kan zijn op de waarde, de bedrijfsvoering of het concurrentievermogen van de af te stoten bedrijfsonderdelen of een wijziging kan inhouden van de aard en de omvang van de activiteiten, de technische of commerciële strategie of het beleggingsbeleid van de af te stoten bedrijfsonderdelen;

b) op basis van en met voorzetting van de bestaande businessplannen voldoende middelen ter beschikking te stellen van de af te stoten bedrijfsonderdelen;

c) alle redelijke stappen te ondernemen om onder andere (in de branche gebruikelijke) prikkels te bieden opdat de medewerkers die sleutelfuncties bekleden, niet weggaan bij de af te stoten bedrijfsonderdelen.

Gescheiden bedrijfsvoering (hold-separate) van de door de spaarbank af te stoten bedrijfsonderdelen

21. De spaarbank verbindt zich ertoe de af te stoten bedrijfsonderdelen vanaf de datum waarop de verbintenissen ingaan tot aan de overdracht ervan gescheiden te houden van de onder haar beheer blijvende activiteiten en ervoor te zorgen dat de directieleden van de dochterondernemingen die af te stoten bedrijfsonderdelen besturen, niet betrokken zijn bij de onder het beheer van de spaarbank blijvende activiteiten, en omgekeerd.

22. Tot aan de overdracht helpt de spaarbank de monitoring trustee te waarborgen dat de af te stoten bedrijfsonderdelen als zelfstandige, verkoopbare bedrijven worden beheerd.

Niet-werving

23. De spaarbank verbindt zich ertoe om, behoudens de gebruikelijke beperkingen, gedurende een periode van twaalf maanden na de overdracht van af te stoten bedrijfsonderdelen geen medewerkers te werven welke bij die bedrijfsonderdelen sleutelfuncties bekleden, en ervoor te zorgen dat dergelijke medewerkers niet door verbonden ondernemingen worden geworven.

Due diligence

24. Om potentiële kopers in de gelegenheid te stellen een grondig due diligence-onderzoek met betrekking tot de af te stoten bedrijfsonderdelen uit te voeren, is de spaarbank verplicht om, onder waarborging van de nodige geheimhouding en al naargelang de stand van het verkoopproces:

a) aan potentiële kopers voldoende informatie te verstrekken over het af te stoten bedrijfsonderdeel;

b) potentiële kopers voldoende informatie te verstrekken over het personeel van het af te stoten bedrijfsonderdeel en hun passende toegang te verlenen tot het personeel.

Deel D — De koper

25. Om te waarborgen dat de concurrentievoorwaarden onmiddellijk worden hersteld,

a) moet de koper onafhankelijk zijn van de spaarbank en mag hij geen banden hebben met de spaarbank; een uitzondering geldt voor de verkoop van […], […] en van de onder punt 13 van deze bijlage genoemde deelnemingen aan de gemeenten die „Träger" zijn, aan met deze gemeenten verbonden ondernemingen of aan leden van de Sparkassen-Finanzgruppe;

b) moet de koper over de nodige financiële middelen, vakkennis en belangstelling beschikken om de activiteiten van het af te stoten bedrijfsonderdeel als levensvatbare actieve mededinger in concurrentie met de spaarbank en andere concurrenten voort te zetten en uit te breiden;

c) mag de koper, volgens de informatie waarover de Commissie beschikt, niet van dien aard zijn dat prima facie mededingingsbezwaren rijzen, noch mag het gevaar bestaan dat de nakoming van de verbintenissen door de koper wordt vertraagd, en moet voorts met name van de koper kunnen worden verwacht dat hij alle voor de acquisitie van het af te stoten bedrijfsonderdeel noodzakelijke toestemmingen verkrijgt van de bevoegde toezichthoudende autoriteiten.

26. Zodra de spaarbank een koper heeft gevonden, dient zij bij de Commissie en de monitoring trustee een voorstel in, voorzien van alle vereiste documenten, een uitvoerige motivering en een kopie van de definitieve koopovereenkomst. De spaarbank moet ten genoegen van de Commissie aantonen dat de koper aan de gestelde eisen voldoet en dat het af te stoten bedrijfsonderdeel in overeenstemming met de verbintenissen wordt verkocht. De Commissie gaat na of aan deze twee voorwaarden is voldaan.

Deel E — Overige verbintenissen

27. **Vroegtijdige gedeeltelijke terugbetaling en gedeeltelijke omzetting van uitgegeven winstbewijzen (Genussrechte)**: de Bondsregering en de spaarbank garanderen de tenuitvoerlegging van het volgende samenhangende maatregelenpakket ter verbetering van de Tier-1-kapitaalratio van de spaarbank:

    a) Zweckverband Sparkasse KölnBonn verwerft uiterlijk op 31 december 2011 met ingang van 1 januari 2011 een eerste tranche van winstbewijzen (*Genussrechte)* van Rheinische Sparkassen-Förderungsgesellschaft ter waarde van 150 miljoen EUR en zet deze om in een instrument dat overeenkomstig de prudentiële regelgeving als kernkapitaal („Tier-1-kapitaal") kwalificeert;

    b) uiterlijk op 31 december 2011 koopt de spaarbank een tweede tranche winstbewijzen van Rheinische Sparkassen-Förderungsgesellschaft ter waarde van 150 miljoen EUR vroegtijdig terug, op voorwaarde dat dit verenigbaar is met de risicobestendigheid van de spaarbank en wordt goedgekeurd door de Duitse bankentoezichthouder, de Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht (BaFin).

28. Duitsland garandeert dat de condities voor de gedeeltelijke omzetting en gedeeltelijke terugkoop van de winstbewijzen zodanig zijn dat er geen sprake is van nieuwe staatssteun.

29. **Vermindering van het balanstotaal**

    Naast de reeds uitgevoerde maatregelen ter vermindering van het balanstotaal verbindt de spaarbank zich tot een reductie van andere activa (versterking grote kredieten, kaskredieten, beleggingen voor eigen rekening) met [2,5-4] miljard EUR vóór eind 2014. Daarentegen breidt de spaarbank haar kernactiviteiten uit (met name regionale kredietverlening aan particulieren en zakelijke klanten), zodat het balanstotaal eind 2014 per saldo niet meer zal bedragen dan [25-30] miljard EUR. De risicoactiva zullen dienovereenkomstig eind 2014 een waarde van [16-19] miljard EUR niet overschrijden.

30. Een naar behoren gekwalificeerde onafhankelijke monitoring trustee ziet voortdurend en in volle omvang toe op de volledige en correcte nakoming van alle in dit document vermelde verplichtingen en onderwerpt de tenuitvoerlegging ervan aan een grondige controle. De procedure voor de benoeming van de monitoring trustee en zijn taken worden in bijlage II omschreven.

.....

Gevolmachtigde vertegenwoordiger van

[*naam van de lidstaat*]

BIJLAGE II

BENOEMING EN TAKEN VAN DE MONITORING TRUSTEE

I. **De monitoring trustee**

1. De Bondsrepubliek Duitsland benoemt een monitoring trustee.

2. De monitoring trustee(s) is (zijn) een (of meer) van de spaarbank onafhankelijke natuurlijke of rechtsperso(o)n(en) die door de Bondsrepubliek Duitsland met toestemming van de Commissie benoemd is (zijn) en tot taak heeft (hebben) erop toe te zien dat de spaarbank de verbintenissen jegens de Commissie nakomt en het herstructureringsplan ten uitvoer legt.

3. De monitoring trustee moet onafhankelijk zijn van de spaarbank. Als bijvoorbeeld beleggingsbank, adviseur of accountant beschikt hij over de voor de uitoefening van zijn mandaat benodigde vakbekwaamheid. De monitoring trustee mag geen belangenconflict hebben. De trustee ontvangt van de spaarbank een vergoeding die geen belemmering mag vormen voor de onafhankelijke en doeltreffende uitoefening van zijn mandaat.

II. **Benoeming van de monitoring trustee**

Voorstel van de Bondsrepubliek Duitsland

4. Uiterlijk vier weken na de datum van kennisgeving van dit besluit stelt de Bondsrepubliek Duitsland twee of meer kandidaten voor de functie van monitoring trustee ter goedkeuring voor aan de Commissie en vermeldt daarbij aan welke kandidaat zij de voorkeur geeft. Het voorstel dient voldoende informatie over de kandidaten te bevatten zodat de Commissie kan nagaan of de voorgestelde monitoring trustee aan de onder punt 3 van deze bijlage vermelde voorwaarden voldoet, en moet met name het volgende omvatten:

   a) de volledige voorwaarden waarop het voorgestelde mandaat dient te worden uitgeoefend, met inbegrip van alle bepalingen die noodzakelijk zijn voor de uitoefening van het mandaat van de monitoring trustee conform de hier omschreven verbintenissen;

   b) het ontwerp van een werkplan waarin wordt beschreven hoe de monitoring trustee beoogt de hem opgedragen taken te vervullen.

Goedkeuring of afwijzing door de Commissie

5. De Commissie heeft de discretionaire bevoegdheid om de benoeming van de voorgestelde kandidaten voor de functie van monitoring trustee goed te keuren of af te wijzen en om het voorgestelde mandaat met eventuele wijzigingen goed te keuren die zij voor de vervulling van de taken van de monitoring trustee noodzakelijk acht. De monitoring trustee wordt binnen een week na goedkeuring door de Commissie benoemd met het oog op de uitoefening van het door de Commissie goedgekeurde mandaat.

Nieuw voorstel van de Bondsrepubliek Duitsland

6. Indien alle voorgestelde kandidaten voor de functie van monitoring trustee door de Commissie worden afgewezen, stelt de Bondsrepubliek Duitsland binnen een week na kennisgeving van de afwijzing ten minste twee andere personen of instellingen voor met inachtneming van de onder de punten 1 en 5 van deze bijlage vermelde voorwaarden en procedures.

Benoeming van de monitoring trustee door de Commissie

7. Indien ook alle verdere voorgestelde kandidaten voor de functie van monitoring trustee door de Commissie worden afgewezen, draagt de Commissie zelf een monitoring trustee voor die de Bondsrepubliek Duitsland met het oog op de uitoefening van het door de Commissie goedgekeurde mandaat zal aanstellen of laten aanstellen.

III. **Taken van de monitoring trustee**

8. De monitoring trustee heeft ten taak toe te zien op de inachtneming van de aan het besluit gehechte verbintenissen en voorwaarden en de tenuitvoerlegging van het herstructureringsplan.

Taken en plichten van de monitoring trustee

9. De monitoring trustee

   i) legt aan de Commissie binnen vier weken na de dag van zijn benoeming een uitvoerig werkplan voor, waarin hij beschrijft hoe hij beoogt toe te zien op de nakoming van de verbintenissen jegens de Commissie en de tenuitvoerlegging van het herstructureringsplan;

   ii) houdt toezicht op de bedrijfsvoering van de af te stoten bedrijfsonderdelen, teneinde de economische levensvatbaarheid, de verkoopbaarheid en het concurrentievermogen ervan te waarborgen;

iii) ziet toe op de nakoming van alle verbintenissen jegens de Commissie en op de tenuitvoerlegging van het herstructureringsplan;

iv) stelt maatregelen voor die hij noodzakelijk acht om te waarborgen dat alle verbintenissen jegens de Commissie door de Bondsrepubliek Duitsland worden nagekomen, met name wat betreft het behoud van de onbeperkte economische levensvatbaarheid, de verkoopbaarheid en het concurrentievermogen van de af te stoten bedrijfsonderdelen, de gescheiden bedrijfsvoering van de af te stoten bedrijfsonderdelen en de geheimhouding van concurrentiegevoelige informatie;

v) legt aan de Commissie, de spaarbank en de Bondsrepubliek Duitsland binnen 30 dagen na afloop van elk halfjaar een schriftelijk ontwerpverslag voor in de Duitse of Engelse taal. Hierin wordt verslag gedaan van de uitoefening van het mandaat door de monitoring trustee, de nakoming van alle vereisten en voorwaarden en de tenuitvoerlegging van het herstructureringsplan. De ontvangers van het verslag kunnen binnen vijf werkdagen na ontvangst opmerkingen indienen over het verslag. Binnen vijf werkdagen na ontvangst van de opmerkingen stelt de monitoring trustee een definitief verslag op, waarin hij naar eigen oordeel zo veel mogelijk rekening houdt met de opmerkingen, en legt dit definitieve verslag voor aan de Commissie. De monitoring trustee stuurt de Bondsrepubliek Duitsland en de spaarbank een kopie van het definitieve verslag. Indien het ontwerpverslag of het definitieve verslag informatie bevat, die niet bekend mag worden gemaakt aan de spaarbank of de Bondsrepubliek Duitsland, ontvangen de spaarbank en de Bondsrepubliek Duitsland slechts een niet-vertrouwelijke versie van het ontwerpverslag dan wel het definitieve verslag. De monitoring trustee zal de Bondsrepubliek Duitsland of de spaarbank geen versie van een verslag verstrekken dat hij nog niet aan de Commissie heeft voorgelegd.

10. De Commissie kan de monitoring trustee opdrachten of instructies geven om ervoor te zorgen dat de verbintenissen jegens de Commissie worden nagekomen en het herstructureringsplan ten uitvoer wordt gelegd.

11. De stad Keulen, de stad Bonn en de spaarbank verbinden zich ertoe de monitoring trustee tijdens de duur van zijn mandaat alleen instructies te geven na instemming van de Commissie.

12. De Bondsrepubliek Duitsland zorgt voor de samenwerking, ondersteuning en informatie die voor de vervulling van de taken van de monitoring trustee redelijkerwijs nodig zijn. De monitoring trustee heeft onbeperkte toegang tot alle voor de vervulling van zijn taken in overeenstemming met de verbintenissen noodzakelijke boekhoudkundige gegevens, notities, documenten, leidinggevenden en andere personeelsleden, installaties, filialen en technische informatie van de spaarbank of de af te stoten bedrijfsonderdelen.

BIJLAGE III

BENOEMING EN TAKEN VAN DE MET DE AFSTOTING BELASTE TRUSTEE

DE MET DE AFSTOTING BELASTE TRUSTEE

I. **De met de afstoting belaste trustee**

1. De Bondsrepubliek Duitsland benoemt een met de afstoting belaste trustee (divestiture trustee).

2. De met de afstoting belaste trustee(s) is (zijn) een (of meer) natuurlijke of rechtsperso(o)n(en) die door de Bondsrepubliek Duitsland met toestemming van de Commissie benoemd is (zijn) en tot taak heeft (hebben) de af te stoten bedrijfsonderdelen in overeenstemming met de verbintenissen jegens de Commissie af te stoten.

3. De met de afstoting belaste trustee moet onafhankelijk zijn van de spaarbank. Als bijvoorbeeld beleggingsbank, adviseur of accountant beschikt hij over de voor de uitoefening van zijn mandaat benodigde vakbekwaamheid. De met de afstoting belaste trustee mag geen belangenconflict hebben. De met de afstoting belaste trustee ontvangt van de spaarbank een marktconforme vergoeding die geen belemmering mag vormen voor de onafhankelijke en doeltreffende uitoefening van zijn mandaat.

II. **Benoeming van de met de afstoting belaste trustee**

Voorstel van de Bondsrepubliek Duitsland

4. Indien de spaarbank een maand na het verstrijken van de verlengde afstotingsperiode nog geen bindende verkoopovereenkomst heeft gesloten, stelt de Bondsrepubliek Duitsland twee of meer kandidaten voor de functie van met de afstoting belaste trustee ter goedkeuring voor aan de Commissie en vermeldt daarbij aan welke kandidaat zij de voorkeur geeft. Het voorstel dient voldoende informatie over de kandidaten te bevatten zodat de Commissie kan nagaan of de voorgestelde met de afstoting belaste trustee aan de onder punt 3 van deze bijlage vermelde voorwaarden voldoet, en moet met name het volgende omvatten:

   a) de volledige voorwaarden waarop het voorgestelde mandaat dient te worden uitgeoefend, met inbegrip van alle bepalingen die noodzakelijk zijn voor de uitoefening van het mandaat van de met de afstoting belaste trustee conform de hier omschreven verbintenissen;

   b) het ontwerp van een werkplan waarin wordt beschreven hoe de met de afstoting belaste trustee beoogt de hem opgedragen taken te vervullen.

Goedkeuring of afwijzing door de Commissie

5. De Commissie heeft de discretionaire bevoegdheid om de benoeming van de voorgestelde kandidaten voor de functie van met de afstoting belaste trustee goed te keuren of af te wijzen en om het voorgestelde mandaat met eventuele wijzigingen goed te keuren die zij voor de vervulling van de taken van de met de afstoting belaste trustee noodzakelijk acht. De met de afstoting belaste trustee wordt binnen een week na goedkeuring door de Commissie benoemd met het oog op de uitoefening van het door de Commissie goedgekeurde mandaat.

Nieuw voorstel van de Bondsrepubliek Duitsland

6. Indien alle voorgestelde kandidaten voor de functie van met de afstoting belaste trustee door de Commissie worden afgewezen, stelt de Bondsrepubliek Duitsland binnen een week na kennisgeving van de afwijzing ten minste twee andere personen of instellingen voor met inachtneming van de onder de punten 1 en 5 van deze bijlage vermelde voorwaarden en procedures.

Benoeming van de met de afstoting belaste trustee door de Commissie

7. Indien ook alle verdere voorgestelde kandidaten voor de functie van met de afstoting belaste trustee door de Commissie worden afgewezen, draagt de Commissie zelf een met de afstoting belaste trustee voor die de Bondsrepubliek Duitsland met het oog op de uitoefening van het door de Commissie goedgekeurde mandaat zal aanstellen of laten aanstellen.

III. **Taken van de met de afstoting belaste trustee**

8. De met de afstoting belaste trustee heeft ten taak om aan de in het besluit vastgestelde vereisten en voorwaarden met betrekking tot de af te stoten bedrijfsonderdelen te voldoen. De met de afstoting belaste trustee bereidt de verkoop van de bedrijfsonderdelen voor en zorgt ervoor dat […] een koopovereenkomst wordt ondertekend. De met de afstoting belaste trustee is bevoegd de verkoop van de af te stoten bedrijfsonderdelen voor rekening van de spaarbank […] ten uitvoer te leggen en ontvangt daarbij geen instructies van anderen.

9. De met de afstoting belaste trustee

   i) legt aan de Commissie binnen vier weken na de dag van zijn benoeming een uitvoerig werkplan voor, waarin hij beschrijft hoe hij beoogt aan de in het besluit vastgestelde vereisten en voorwaarden met betrekking tot de af te stoten bedrijfsonderdelen te voldoen. Met name verstrekt hij een verkoopconcept en een beoordeling met betrekking tot de vraag welke afstotingsstrategie de meest geschikte is;

ii) verkoopt de af te stoten bedrijfsonderdelen […] aan een koper, tenzij de Commissie binnen vier weken na kennisgeving van de beoogde verkoop bezwaar aantekent tegen de koper of de definitieve, bindende koopovereenkomst. De met de afstoting belaste trustee neemt in de koopovereenkomst alle voorwaarden op die hij dienstig acht voor een vlotte verkoop. De met de afstoting belaste trustee kan in de koopovereenkomst de gebruikelijke verklaringen, garanties en schadevergoedingen opnemen die redelijkerwijs geacht kunnen worden noodzakelijk te zijn voor de afwikkeling van de verkoop;

iii) vervult de overige taken die de met de afstoting belaste trustee in het besluit worden opgedragen;

iv) stelt maatregelen voor die hij noodzakelijk acht om te waarborgen dat alle verbintenissen jegens de Commissie door de Bondsrepubliek Duitsland worden nagekomen, met name wat betreft het behoud van de onbeperkte economische levensvatbaarheid, de verkoopbaarheid en het concurrentievermogen van de af te stoten bedrijfsonderdelen, de gescheiden bedrijfsvoering van de af te stoten bedrijfsonderdelen en de geheimhouding van concurrentiegevoelige informatie;

v) dient bij de Commissie uitvoerige, in de Engelse of Duitse taal gestelde schriftelijke maandverslagen in over de voortgang van het verkoopproces. Hij legt deze verslagen binnen vijftien dagen na afloop van elke maand voor. Gelijktijdig ontvangt de spaarbank of de Bondsrepubliek Duitsland een niet-vertrouwelijke versie van elk voortgangsverslag.

10. Met het oog op de voorbereiding en tenuitvoerlegging van de afstoting vervult de met de afstoting belaste trustee met name de volgende taken:

i) onderzoeken van alternatieve afstotingsmogelijkheden; indienen van een gedetailleerd voorstel waarin onder meer de randvoorwaarden voor de organisatie en het tijdschema van het verkoopproces zijn vastgelegd;

ii) opstellen van de noodzakelijke marketingdocumenten (met name het verkoopmemorandum, de vooraankondiging en andere presentaties die noodzakelijk of bevorderlijk zijn voor het beoogde verkoopproces). Deze documenten moeten potentiële kopers eerste informatie verschaffen over de op handen zijnde verkoop;

iii) inhoudelijke voorbereiding en logistieke coördinatie van de due diligence-procedure, in nauw overleg met de spaarbank;

iv) vinden van gegadigden en contact opnemen met de bedrijfstop van de gegadigde ondernemingen. Indien daartoe dwingende juridische redenen bestaan, dient met het oog op gerechtvaardigde belangen bij geheimhouding en ter waarborging van niet-discriminerende verkoop een gegadigde op verzoek van de spaarbank te worden uitgesloten van de toegang tot due diligence-informatie (de bewijslast ligt in dezen bij de spaarbank); dit recht moet binnen drie werkdagen na ontvangst van de lijst van gegadigden worden uitgeoefend;

v) verkrijgen en onderzoeken van koopoffertes van gegadigden; ondersteuning bij de beoordeling van die offertes;

vi) voeren van onderhandelingen met geselecteerde gegadigden en voorbereiding van de ondertekening van een verkoopovereenkomst.

11. De met de afstoting belaste trustee worden alle nodige volmachten verleend waarmee de spaarbank en de dochterondernemingen waarover zij zeggenschap heeft, de met de afstoting belaste trustee machtigen tot tenuitvoerlegging van de afstoting. Tot deze volmachten behoort ook de bevoegdheid om ondervolmachten te verlenen teneinde de verkoop naar behoren ten uitvoer te leggen.

12. De volmachten gelden tot de tenuitvoerlegging van de verkoop volledig is afgerond. De volmachten en ondervolmachten komen te vervallen met het einde van de geldigheidsduur van de mandaatsovereenkomst.

13. De met de afstoting belaste trustee is bevoegd verdere adviseurs aan te trekken om hem bij het verkoopproces te ondersteunen. Wanneer de advieskosten een bedrag van in totaal […] EUR overschrijden, moeten adviesopdrachten worden goedgekeurd door de spaarbank. Indien de spaarbank geen toestemming geeft, kan de Commissie de adviesopdrachten na overleg met de spaarbank goedkeuren. De met de afstoting belaste trustee heeft de exclusieve bevoegdheid om adviseurs opdrachten of instructies te geven.

14. De met de afstoting belaste trustee betrekt de Europese Commissie bij alle beraadslagingen met de spaarbank, de „Träger" of de Bondsrepubliek Duitsland of stelt de Commissie onverwijld van dergelijke beraadslagingen op de hoogte.

15. De „Träger" en de spaarbank verbinden zich ertoe de met de afstoting belaste trustee te ondersteunen, met hem samen te werken en hem alle informatie te verstrekken die hij voor de behoorlijke uitoefening van zijn mandaat nodig heeft en verlangt. De met de afstoting belaste trustee heeft daartoe, voor zover bij de wet geoorloofd, tijdens de gebruikelijke kantooruren toegang tot alle documenten en boekhoudkundige gegevens alsmede tot leidinggevenden en andere personeelsleden van de spaarbank.

16. Voor zover de spaarbank en de „Träger" dit voor een behoorlijke tenuitvoerlegging van de verkoop noodzakelijk achten, maken zij voor de met de afstoting belaste trustee op diens verzoek eventuele gegevens en documenten toegankelijk waarover alleen zij beschikken. Dit geldt met name voor de door de Europese Commissie goedgekeurde actuele versie van het herstructureringsplan.

17. De spaarbank verbindt zich ertoe de met de afstoting belaste trustee te vrijwaren tegen schadevergoedingsvorderingen van derden die uit de uitoefening van zijn mandaat voortvloeien of ermee verband houden. Hiervan uitgezonderd is de aansprakelijkheid voor schade als gevolg van plichtsverzuim door de met de afstoting belaste trustee. Indien de met de afstoting belaste trustee kennis krijgt van een vordering die tot een betalingsverplichting voor de „Träger" of de spaarbank zou kunnen leiden, deelt de met de afstoting belaste trustee dit onverwijld mede.

18. De met de afstoting belaste trustee is gehouden zijn taken te allen tijde met betrachting van de zorgvuldigheid van een oplettend koopman te vervullen. Indien er desondanks sprake is van plichtsverzuim door de met de afstoting belaste trustee, is deze tegenover de spaarbank, de „Träger" of de Bondsrepubliek Duitsland alleen aansprakelijk voor schade indien de met de afstoting belaste trustee, zijn organen, medewerkers of door hem met taken belaste personen deze opzettelijk of door grove nalatigheid hebben veroorzaakt, voor zover niet wezenlijke contractuele verplichtingen in het geding zijn. In het geval van niet-nakoming van een wezenlijke contractuele verplichting is de met de afstoting belaste trustee ook bij „gewone' nalatigheid aansprakelijk, maar alleen tot het bedrag van de voorspelbare schade die zich gewoonlijk voordoet. Aansprakelijkheid voor gederfde winst is uitgesloten.

19. De Commissie kan de met de afstoting belaste trustee opdrachten of instructies geven om ervoor te zorgen dat de in het besluit vastgestelde vereisten en voorwaarden met betrekking tot de af te stoten bedrijfsonderdelen in acht worden genomen.

20. De stad Keulen, de stad Bonn en de spaarbank verbinden zich ertoe de met de afstoting belaste trustee tijdens de duur van zijn mandaat geen instructies te geven.